Eclesiastul - Comentarii W. McDonald

Autorul ni se prezintă sub titulatura de Predicatorul, fiul lui David, rege în Ierusalim. Interesant este termenul acesta: Predicatorul. Echivalentul în originalul ebraic este Koheleth, adică „cel ce cheamă" sau „adună" sau „convoacă". În greacă este ekklesiastes, adică „cel ce convoacă o adunare." Pornind de la aceasta, termenul a fost tălmăcit cu sensul de „convocator, adunător, vorbitor, cel care dezbate, purtător de cuvânt şi predicator."

Predicatorul a fost fiul lui David. Deşi e drept fiu ar putea însemna şi nepot sau chiar descendent, totuşi se pare că primul sens este cel corect. Solomon a fost singurul descendent al lui David care a fost rege peste Israel în Ierusalim (v. 12). Toţi ceilalţi au fost regi peste Iuda. Celelalte dinastii de regi peste Israel au avut capitala la Sihem (1 Regi 12:25) sau Samaria (1 Regi 16:24), iar nu la Ierusalim.

Solomon întră imediat în subiect, fără să ne facă să aşteptăm până ce ajungem la ultimul capitol. Rezultatul întregii investigaţii şi cercetări întreprinse de Solomon sub soare este că totul este deşertăciune. Viaţa este trecătoare, vremelnică, inutilă, goală şi zadarnică şi lipsită de sens. Nici un lucru de pe acest pământ nu-ţi oferă un ţel demn pentru care se merită să trăieşti.

Să fie oare adevărat acest lucru? Da, este absolut adevărat! Daca viaţa aceasta doar la atât se rezumă, dacă moartea trage cortina finală peste existenţa umană, atunci viaţa nu este decât un abur - lipsită de substanţă şi trecătoare. Apostolul Pavel ne aminteşte că întreaga creaţie a fost supusă deşertăciunii sau zădărniciei ca urmare a pătrunderii păcatului în lume (Romani 8:20). Şi nu e lipsit de semnificaţie faptul că primii părinţi şi-au numit cel de-al doilea fiu Abel, adică „deşertăciune" sau „abur." Solomon are dreptate. Totul este deşertăciune sub soare.

Viaţa omului firav este plină de trudă şi activitate, dar cu ce se alege el, la sfârşit? Omul bate pasul pe loc, de parcă s-ar afla pe un aparat sport cu bandă fără sfârşit, mişcându-se încontinuu fără să înainteze deloc. Dacă-l întrebi care e scopul muncii sale, îţi va răspunde: „Bineînţeles ca să câştig bani." Dar de ce vrea să aibă bani? Ca să cumpere alimente. Şi de ce are nevoie de alimente? Ca să nu-şi piardă vlaga. Dar de ce nu trebuie să-şi piardă vlaga? Pentru a putea munci. Şi uite-aşa ajunge de unde a plecat. Munceşte pentru a cumpăra alimente, pentru a-şi menţine tăria pentru a putea munci să facă bani ca să cumpere alimente să-şi menţină forţele, şi aşa mai departe, la infinit. După cum a remarcat Henry Thoreau, el trăieşte o viaţă de disperare tăcută.

Văzând o femeie plângând la o staţie de autobuz, un creştin a întrebat-o dacă poate să-i fie cu ceva de folos. „O," a răspuns ea, „sunt obosită şi plictisită. Soţul este un om harnic, care munceşte din greu, dar nu câştigă cât aş dori. Prin urmare, mi-am luat şi eu serviciu. În fiecare zi mă scol dis-de-dimineaţ, pregătesc micul dejun şi apoi iau autobuzul pentru a merge la serviciu. Apoi la sfârşitul zilei de lucru revin acasă unde mă aşteaptă aceeaşi placă, câteva ore de somn, după care urmează o altă zi la fel ca cealaltă. Tot ce pot spune este că mi s-a acrit de această rutină nesfârşită"

H. L. Mencken este cel care a făcut următoarea afirmaţie:

Realitatea de bază care marchează experienţa umană nu este faptul că e o tragedie, ci că este un plictis. Nu e faptul că e predominant dureroasă, ci că e total lipsită de sens.

Vremelnicia omului contrastează puternic cu aparenta permanenţă a mediului său natural. Generaţiile se succed una după alta, cu un dinamism irezistibil. Aceasta este viata sub soare.

Fiecare visează că va dăinui.

Dar cât de repede devine acela unul care nu mai este [printre cei vii]!

- Witl H. Houghton

În absenţa revelaţiei, am putea fi înclinaţi să credem că pământul actual va dăinui în veac. Asta e concluzia lui Solomon. Dar Petru ne spune că pământul şi lucrurile din el vor fi arse în Ziua Domnului ce va veni (2 Petru 3:10).

Natura se deplasează în cadrul unui ciclu continuu şi inexorabil. De pildă, soarele răsare la est, traversează cerurile pentru ca apoi să apună la vest. Apoi străbate în grabă cealaltă parte a lumii, pentru a răsări din nou la est. Acest tipar aparent nesfârşit, veac după veac, îl face pe om să realizeze că nu e decât o umbra trecătoare,

Dacă se vor găsi unii dispuşi să-l acuze pe Solomon de comiterea unei greşeli elementare de natură ştiinţifică, pentru afirmaţia că soarele se deplasează, când, de fapt pământul este cel ce se deplasează în raport cu soarele, ceea ce le spunem este să nu se grăbească să-l critice, deoarece Solomon a descris aceste realităţi după cum par ele a fi pentru om. Soarele pare ca răsare şi apune. Chiar oamenii de ştiinţă recurg în permanenţă la acest limbaj, deşi toată lumea ştie exact cum stau lucrurile şi nimeni nu cere nici o explicaţie.

Solomon îşi continuă gândul în versetul 6. Tiparele vântului se modifică cu aceeaşi regularitate cu care se succed anotimpurile anului. Iarna, vântul din nord traversează Israelul, deplasându-se spre Neghev, deşertul din sud. Apoi când vine vara, vânturile dinspre sud poartă pe aripile lor căldura ce e transportată spre nord. Cu o monotonie aproape obositoare, ele îşi urmează circuitul şi, total nepăsătoare faţă de universul omului, părăsesc scena.

Nu doar pământul, soarele şi vântul, ci şi apa urmează acelaşi curs monoton, an după an, secol după secol. Toate râurile se varsă în mare, dar niciodată asta nu face ca oceanele să dea peste margini, deoarece soarele evaporă cantităţi enorme de apă. Apoi, pe măsură ce temperatura aerului scade, vaporii se condensează, formând norii. La rândul lor, norii străbat bolta cerească, turnând apă peste uscat sub formă de ploaie, zăpadă sau grindină. Şi pe măsură ce râurile se umplu de surplusul de apă, o transportă înapoi în oceane. Această activitate

necontenită a naturii îi aminteşte omului de munca sa fără sfârşit. Poate că la acest verset s-a gândit Kristofferson când a compus următorul text: „Sunt doar un râu ce s-a tot rostogolit, dar la mare n-a mai ajuns."

Şi astfel viaţa pe acest pământ este plină de istovire. Limbajul uman nu e de ajuns de complex pentru a descrie monotonia, plictiseala şi zădărnicia tuturor lucrurilor. Omul e veşnic nemulţumit. Indiferent cât ar vedea, tot mai vrea să vadă. Iar urechile sale nu ajung niciodată în punctul în care să nu mai voiască să audă nimic nou. Apoi el călătoreşte mereu, într-o frenetică căutare după noi senzaţii, noi privelişti şi noi sunete. El caută ceea ce un sociolog american a numit dorinţa fundamentală după experienţe noi. Dar se întoarce nesatisfăcut şi blazat. Omul e în aşa fel conceput încât toată lumea asta nu e în stare să-i dăruiască inimii sale o fericire trainică. Asta nu înseamnă însă că totul e pierdut pentru el. Tot ce trebuie să facă este să se înalţe mai presus de soare, către Cel care „satisface sufletul ce tânjeşte şi umple sufletul flămând cu bunătate" (Psalmi 107:9).

Bucuria lumească-i trecătoare - deşertăciunea întruchipată;

Deşartă-i strălucirea ce-ţi ia ochii, comorile bogate;

Deşarte faima şi gloria; numai Tu poţi dărui

Pace şi satisfacţie în viaţa noastră pe pământ.

O, Doamne, nimeni nu-i ca Tine, nici unul,

Pentru sufletul însetat nu-i nimeni ca Tine!

- Autor necunoscut

O altă trăsătură a deziluziei lui Solomon a fost descoperirea faptului că nu e nimic nou sub soare. Istoria se repetă încontinuu. El dorea să aibă mereu alte şi alte aventuri, noi desfătări, dar curând constata că totul era şters şi monoton.

Să fie oare adevărat că nu este nimic nou sub soare? Da, într-un anumit sens. Chiar cele mai moderne descoperiri sunt dezvoltări ale unor principii ce au fost încorporate în creaţie de la început. Multe din realizările cu care se laudă omul îşi au corespondentul în natură. Păsările au zburat cu mult înainte ca omul să fi realizat primul zbor. Nici măcar călătoriile în spaţiul cosmic nu sunt noi. Enoh şi Ilie au fost transportaţi prin spaţiul cosmic fără să fi trebuit să aibă asupra lor tuburi de oxigen! Tot aşa cei care-şi petrec viaţa căutând noutăţi vor fi în mod sigur dezamăgiţi, deoarece lucrul acela era şi în veacurile dinaintea lor.

O altă pilulă amară pe care trebuie s-o înghită omul este viteza cu care uită şi este uitat. Faima nu durează mult, fiind o fata morgana. Multora dintre noi ne-ar fi greu să numim chiar străbunicii noştri. Şi încă şi mai puţini sunt cei care îşi amintesc numele ultimilor patru preşedinţi ai Statelor Unite. În atitudinea noastră de înfumurare, credem că lumea nu se poate descurca fără noi. Şi totuşi, murim şi suntem repede daţi uitării, în timp ce viaţa pe această planetă îşi continuă cursul din totdeauna.

Aici se încheie concluziile lui Solomon. În continuare el ne va purta pe firul pelerinajului întreprins de el în căutarea binelui suprem în viaţă - acel summum bonum. Solomon ne aminteşte că a fost rege peste Israel în Ierusalim, cu tot ce presupune aceasta pe planul bogăţiilor, statutului social şi capacităţilor sale. Când spune Solomon: Am fost rege, nu zice că domnia sa a încetat. El a fost şi este rege în clipa redactării cărţii de faţă (v. 1).

Aici Solomon începe căutarea sa după fericire sub soare. Mai întâi, el se decide să parcurgă ruta intelectuală. El crede că ar putea fi fericit dacă ar acumula suficiente cunoştinţe, drept care depune eforturi pentru a-şi însuşi cea mai temeinică educaţie posibilă. Se dedică cercetărilor şi explorărilor, sintezei şi analizei, inducţiei şi deducţiei. Dar curând este descurajat de învăţătură ca scop în sine. De fapt, el. spune că este o îndeletnicire nefericită cu care Dumnezeu le permite oamenilor să se preocupe - respectiv acest impuls lăuntric profund de a găsi sensul vieţii.

Malcolm Muggeridge, un înţelept din epoca modernii, a ajuns la concluzii similare: Educaţia, acest idol nemaipomenit şi această fraudă de căpetenie a tuturor veacurilor, pretinde că ne dotează ca să ştim să trăim şi este prescrisă ca remediu universal pentru toate lucrurile, de la delicventa juvenilă la senilitatea prematură. În cea mai mare parte însă, educaţia nu face altceva decât să mărească stupiditatea, să ne determine să ne umflam în pene, să sporească credulitatea şi să-i pună pe cei ce i se supun la cheremul spălătorilor de creiere ce au ia dispoziţia lor radioul şi televiziunea.

Recent cineva a pictat cu spray, în litere mari, negre, pe peretele unei biblioteci universitare, următorul mesaj: APATIA DOMINA. Cineva a descoperit ceea ce Solomon descoperise cu multe secole înainte, anume că educaţia nu este calea sigură de a găsi împlinirea în viaţă, ci că, atunci când e abordată izolat, poate fi o mare sursă de plictiseală.

Asta nu înseamnă că preocupările intelectuale nu pot juca un rol important în viaţă. Există, desigur, loc pentru educaţie în viaţă, dar acel loc este la picioarele lui Cristos. Educaţia nu trebuie să fie un scop în sine, ci un mijloc prin care să-L slăvim pe El.

Referirea la Dumnezeu din acest verset nu trebuie considerată o dovadă de profundă credinţă personală. Dumnezeu e ceea ce W, J. Erdman numeşte numele Său natural - Elohim. (De exemplu, acest nume a fost folosit şi de alte popoare semitice şi chiar în Vechiul Testament. Elohim este folosit pentru „dumnezei" falşi. Este discutabil dacă vorbele Satanei din Geneza 3:5 trebuie traduse „Veţi fi ca Dumnezeu" sau „Veţi fi ca dumnezei"). După cum am arătat în introducere, numele acesta îl înfăţişează ca pe Cel Atotputernic care a creat universul. Dar nicăieri în această carte Solomon nu-L recunoaşte ca pe Iehova Cel care îşi ţine legământul şi-Şi manifestă harul răscumpărător faţă de cei care-şi pun încrederea în El.

Nu ne îndoim că Solomon şi-a însuşit cea mai bună educaţie ce se putea obţine în Israel pe vremea aceea, după cum reiese din afirmaţia fără înconjur pe care o face el conform căreia a văzut tot ce se face sub soare. Asta înseamnă că s-a specializai în ştiinţe, filozofie, istorie, arte,

ştiinţe sociale, literatură, religie, psihologie, etică, limbi străine şi alte domenii ale cunoaşterii umane.

Dar după ce s-au creat o serie întreagă de grade universitare ce-i poartă numele iar pereţii unei încăperi s-au umplut de diplomele sale, Solomon nu a obţinut ceea ce căuta. Dimpotrivă, el conchide că totul a fost o goană după vânt.

Ba mai mult, pe Solomon l-a cuprins frustrarea realizând că toată învăţătura nu e în stare să rezolve dilemele vieţii. Există lucruri strâmbe ce nu pot fi îndreptate şi lucruri lipsă ce nu pot fi numărate, după cum remarcă Robert Laurin:

Viaţa e plină de paradoxuri şi anomalii nerezolvabile; şi, contrar aşteptărilor, e lipsită de atâtea lucruri care ar putea să-i confere sens şi valoare. Omul a ajuns pe lună, dar zborul unei albine sfidează toate legile aerodinamicii. Oamenii de ştiinţă au pătruns în secretele atomului, dar nu sunt în stare să capteze lumina sau să-i înmagazineze energia. Maladii cum este poliomelita şi tuberculoza au fost cucerite; în schimb o boală aparent banală cum este răceala nu poate fi cucerită.

După ce a dobândit toate distincţiile academice posibile, Solomon a făcut un inventar, constatând că se poate lăuda cu cel mai înalt grad de înţelepciune faţă de toţi cei care au domnit înaintea lui la Ierusalim (1 Regi 4:29-31; 2 Cronici 1:12). Mintea lui şi-a însuşit un volum uriaş de cunoştinţe, dublate de o înţelepciune extraordinară, în plus el a ştiut cum să aplice cunoştinţele sale pe plan practic, în chestiunile vieţii cotidiene, putând emite judecăţi echitabile şi trata pe oameni cu dreptate.

Solomon îşi aduce aminte cum s-a disciplinat pe sine pentru a dobândi înţelepciunea, pe de o parte, şi cum a cunoscut prostia şi nebunia, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, el a explorat ambele extreme ale comportamentului uman, crezând că sensul vieţii s-ar putea găsi într-una din aceste extreme sau în ambele. El a explorat întreg spectrul experienţei umane, pentru ca la urmă să ajungă la dezolanta concluzie că totul este goană după vânt.

Cu secole mai târziu, un tânăr pe nume Henry Martyn a studiat la Universitatea din Cambridge, unde a obţinut titlul râvnit de şef de promoţie. Şi totuşi, în ceasul triumfului său academic, a trebuit să spună: „Am rămas surprins să constat că am alergat după o umbră." A fost o deziluzie binecuvântată, deoarece, după cum arată J. W. Jowett, „Ochii lui priveau acum mai presus de onorurile academice, fiind aţintiţi spre premiul pe deplin satisfăcător al înaltei chemări a lui Dumnezeu în Cristos Isus Domnul nostru."

Dacă intelectualismul ar fi cheia dobândirii sensului vieţii, atunci campusurile noastre universitare ar fi Cemeloturi de pace şi mulţumire. Dar nu sunt. Mai degrabă constatăm că sunt focare de agitaţie şi convulsie. Binecunoscuta caricatură înfăţişând un student având capul înfăşurat într-un ştergar, înghiţind o aspirină şi sorbind dintr-o ceaşcă de cafea se potriveşte perfect cu concluzia lui Solomon din versetul 18.

Căci unde este multă înţelepciune este şi mult necaz şi cine îşi înmulţeşte cunoştinţa îşi măreşte durerea.

După ce a eşuat în încercarea de a găsi împlinire în preocupările intelectuale, Solomon îşi îndreaptă acum atenţia spre o altă ţintă: obţinerea plăcerii. Pare la mintea cocoşului că oricine ajunge să guste cât mai multe plăceri va fi, negreşit, fericit - pare să judece Solomon. Plăcerea, prin definiţie, înseamnă o sumă de senzaţii delectabile ce provin din gratificarea unor dorinţe personale. Aşadar Solomon s-a decis să trăiască din plin, adică să încerce să experimenteze toate ipostazele în care poate fi stimulată întreaga gama de simţuri umane. Da, va bea până la fund paharul desfătărilor, până când inima i se va sătura. Dar căutarea aceasta s-a soldat cu eşec. Solomon conchide ca plăcerile de sub soare sunt o deşertăciune. Dezamăgirea sa se regăseşte în următoarea strofa:

Doamne am căutat să beau din toate urcioarele sparte,

Dar vai, apă n-am găsit în ele.

Când m-am aplecat să sorb din ele,

Mi-au râs în nas, făcându-mă să plâng.

Să însemne oare toate acestea că Dumnezeu nu doreşte ca oamenii Săi să guste nici o plăcere? Dimpotrivă, exact reversul este adevărat. Dumnezeu doreşte ca ai Săi să se bucure de o viaţă satisfăcătoare. Dar El vrea să ştim că lumea aceasta nu ne poate asigura nici o plăcere adevărată; plăcerile reale se găsesc doar mai presus de soare, „în prezenţa Ta sunt plăceri pe veci" se spune în Psalmul 16:11. În acest sens, Dumnezeu este cel mai mare hedonist sau iubitor de plăceri dintre toţi!

Marea minciună propagată de filme, televiziune şi reclame este că omul ar putea sa-şi creeze propriul său rai aici pe pământ, fără Dumnezeu. Dar Solomon a învăţat din propria-i experienţă că tot ce ne poate oferi această lume sunt bălţi cu apă stătută şi ulcioare sparte, pe când Dumnezeu ne oferă fântâna vieţii.

Reflectând la râsul lui searbăd, Solomon îşi dă seama că a fost o nebunie şi că din toată distracţia sa nu s-a ales cu nimic. Este o constatare pe care au făcut-o mulţi alţii, că în spatele râsului se ascunde întristarea şi ca cei angajaţi în industria divertismentului au adesea primii nevoie de ajutor pentru a face faţă problemelor de ordin sufletesc ce-i apasă.

În lucrarea sa: Secretul fericirii Billy Graham redă cazul unui pacient cu tulburări mentale care s-a dus să consulte un psihiatru, sperând că acesta îl va ajuta să scape de deprimarea sa ce nu putea fi vindecată nicicum. S-a sculat descurajat şi abătut, fără ca restul zilei să-i aducă vreo ameliorare. Şi iată că acum ajunsese într-un punct în care simţea că nu mai poate continua aşa. Înainte de a ieşi din cabinetul psihiatrului, acesta i-a spus că în oraş se dă o reprezentaţie cu un clovn italian, care-i face pe spectatori să se prăpădească de râs, seară de seară. Doctorul i-a recomandat pacientului să vizioneze acest spectacol, promiţându-i că va avea un efect terapeutic benefic, întrucât cel puţin pentru două ore va râde, putând astfel să uite de necazurile sale. „Da, vă recomand să-l vedeţi pe acest clovn italian! " La care pacientul, arborând o mutră de câine plouat, i-a spus medicului: „Eu sunt clovnul acela!" Cu adevărat şi omul acesta putea afirma despre râs - „Eşti o nebunie! iar despre veselie: „La ce foloseşti?"

De câte ori nu privim în viaţă la alţii, imaginându-ne că aceştia n-au probleme, că nu sunt împresuraţi de nelinişti, nu-i încearcă tot felul de incertitudini, că nu au o mulţime de nevoi. Dar E. A. Robinson spulberă această iluzie în poemul său intitulat „Richard Cory":

Ori de câte ori Richard Cory se ducea în oraş,

Noi, cei de pe trotuar, îl priveam,

Pentru că din tălpi până în creştet era gentlemanul întruchipat,

Manierat şi încântător de suplu.

În plus, ştia totdeauna să se îmbrace elegant,

iar în vorbire se dovedea un om cumsecade.

Cu toate acestea, se perpelea când spunea „Bună dimineaţa"

şi strălucea când umbla.

Pe deasupra mai era şi bogat - putred de bogat,

Un om desăvârşit de cizelat.

Pe scurt, am zis noi, e tot ce poate întruni un om mai bun,

Tot ce ne-am dori să fim şi noi, dac-am putea.

Şi uite-aşa noi trudeam din greu, lumina aşteptând,

Stând la coadă după carnea ce nu se mai da,

Blestemându-ne coaja de pâine ce-o mai aveam;

Pe când Richard Cory, într-un amurg de vară,

Se-ntoarse acasă şi cu un glonte creierii-şi zbură.

În continuare Solomon, fiul risipitor al Vechiului Testament, se dedă la vin, punându-şi în gând să devină cel mai mare expert în acest domeniu. Poate că dacă va putea experimenta cele mai alese senzaţii pentru cerul gurii sale, întreaga fiinţă va cunoaşte o relaxare şi satisfacţie supremă.

Din fericire, Solomon a avut atâta înţelepciune să impună limite epicurismului său, cum reiese din cuvintele: în timp ce inima mă va cârmui cu înţelepciune. Cu alte cuvinte, nu se va deda la băutură peste măsură, nu va cădea în beţie. De asemenea, nici nu s-a pus problema ca el sa devină dependent de băuturi tari, după cum nicăieri în căutarea sa febrilă după realitate nu lasă să se întrevadă că ar fi devenii dependent de droguri. Hotărât Solomon era prea înţelept ca să facă una ca asta!

Un alt lucru pe care-l încearcă Solomon este nebunia, adică formele nevinovate şi inofensive ale acesteia - cu alte cuvinte, tot felul de nimicuri sau fleacuri fără sens. Cine ştie, şi-a spus Solomon, dacă înţelepciunea nu deţine răspunsul, poate că-l voi găsi în domeniul opus. Uneori oameni fără prea multă inteligenţă par să fie mai fericiţi decât oameni mult mai deştepţi decât ei. Şi astfel, nedorind să treacă peste acest bolovan, fără să vadă ce se află sub el, Solomon şi-a îndreptat atenţia, cum spuneam, spre fleacuri, complăcându-se în tot felul de plăceri şi amuzamente - toate din dorinţa febrilă de a descoperi modalitatea cea mai bună în care-şi poate petrece omul clipele zilelor sale trecătoare sub soare. Dar nici aici n-a găsit răspunsul.

Atunci Solomon s-a decis să se angajeze într-un vast program edilitar. Dacă educaţia, plăcerile, vinul sau nebunia nu deţineau cheia, negreşit răspunsul îl va găsi în averi - şi-a spus el. Şi astfel şi-a construit case luxoase, sădindu-şi vii întinse. Pornind de la datele cunoscute despre programul edilitar al lui Solomon, putem afirma că n-a făcut nici o economie la fondurile pe care le-a alocat pentru acest program. Şi-a clădit conace extravagante, cu parcuri şi grădini - adevărate paradise. Livezi cu tot felul de pomi fructiferi au apărut pe proprietăţile sale. Ne imaginăm ce plăcute trebuie să fi fost vizitele pe care i le făceau prietenii, pe care Solomon îi invita să inspecteze toate aceste realizări, umflându-se în pene de mândrie când aceştia îl

elogiau impresionaţi peste măsură de aceste realizări nemaipomenite. Probabil că nici unul din oaspeţii săi nu avea curajul să-i spună ceea ce i-a spus Samuel Johnson unui milionar ce-l plimba pe cărări similare de gâdilare a eului său. După ce a văzut tot luxul şi strălucirea averilor milionarului, Johnson a exclamat: „Toate acestea îl fac. pe om să-i vină foarte greu să moară."

Lumea nu duce lipsă nici astăzi de cota sa ridicată de milionari deziluzionaţi, ca regele din basmul lui Andersen, Hainele împăratului. Monarhul acesta a ieşit pe străzile cetăţii, crezând ca este îmbrăcat cu veşmintele cele mai alese, pe când un copilaş a remarcat că de fapt era gol.

Aceste averi imense aveau nevoie de un sistem eficient de irigaţie în timpul verilor secetoase din regiune, drept care Solomon a construit apeducte, lacuri şi iazuri, cu toate canalele necesare pentru aducţiunea apei.

Dacă acumularea de bogăţii ar putea garanta pacea şi fericirea, atunci Solomon s-ar fi putut considera om împlinit. Dar, la fel ca noi toţi ceilalţi, el a fost nevoit să înveţe că adevărata plăcere rezultă în urma unor nobile renunţări, iar nu din frenezia agonisirii cât mai multor

bunuri. Solomon îşi cheltuia banii pentru un lucru care nu era pâine şi câştigul muncii pentru ceva care nu satură.

Pentru întreţinerea grandioaselor palate şi conace ale regelui era nevoie de batalioane de slujitori şi slujitoare. Ba mai mult, avea sclavi ce i se născuseră în casă - fapt ce-i atribuia un loc deosebit în rândul oamenilor înstăriţi din vremea aceea.

Pentru Solomon, ca de altfel pentru majoritatea oamenilor, a fi mare însemna, în primul rând, să fie servit. A sta la masă era pentru el mai de dorit decât a sluji. Dar a venit apoi în lume Unul mai mare decât Solomon ca Rob al robilor, arătându-ne că adevărata măreţie în împărăţia Sa constă în a fi tu însuţi slujitor (Marcu 10:43-45; 9:24-27).

Cele mai mari cirezi şi turme de care dispunea orice locuitor al Ierusalimului păşteau în păşunile lui Solomon. Dacă prestigiul ar fi fost cheia unei vieţi fericite, atunci cu siguranţă Solomon poseda acea cheie. Dar prestigiul nu era cheia fericirii şi Solomon nu deţinea această cheie. Bine a spus cineva: „Am cerut toate lucrurile pentru ca să mă pot bucura de viaţă; mi s-a dai viaţă ca să mă pot bucura de toate lucrurile."

Ce vom spune apoi despre toate resursele lui financiare? Avea argint şi aur din belşug şi comoara regilor şi a provinciilor. Aceasta poate fi o referire la impozitele pe care le percepea de la supuşii săi ori bogăţia strânsă din teritoriile cucerite. Sau ar putea fi o referire la obiectele de arta ce i se aduceau în dar de către demnitarii care-l vizitau, cum a fost Regina din Şeba.

În continuare Solomon s-a ocupat de muzică. Se spune că muzica are darul de a calma, de a-i fermeca pe oameni. Prin urmare, Solomon a chemat cântăreţii cei mai buni, bărbaţi şi femei. La Ierusalim Cotidianul Timpul publica probabil pe pagina întâi ştiri palpitante despre toate concertele susţinute. Dar, desigur, regele organiza şi concerte particulare - cu participarea unor formaţii de dimensiuni reduse, a unor ansambluri de muzică de cameră, care să ofere cadrul muzical dineurilor sale somptuoase. Numai că dezamăgirea pe care o va fi încercat-o Solomon şi în această privinţă e magistral surprinsă de Samuel Johnson în a sa Istorie a lui Rasselas, Prinţul Abisinia. Pot, tot aşa de bine, să-l chem pe lăutar şi pe cântăreţ, dar sunetele ce-mi erau plăcute ieri astăzi mă obosesc, pentru ca mâine să-mi devină de-a dreptul nesuferite. Nu pot detecta în mina nici o capacitate de percepţie care să nu fie năpădită de plăcerea ei corespunzătoare, şi totuşi nu mă simt deloc încântat. Negreşit omul are un simţ latent pentru care locul acesta nu-i oferă nici o gratificare, sau are unele dorinţe distincte faţă de simţul ce trebuie satisfăcut înainte ca el să poată fi fericit.

Apoi Solomon a încercat sexul. Cu alte cuvinte, vinul (v. 3) şi cântecele (v. 8) n-au fost de ajuns; mai era nevoie de femei. Vin, femei şi muzică! Nu se cunoaşte sensul exact al termenului tradus în versiunea NKJV prin instrumente muzicale, varianta aceasta fiind aleasă de traducători datorită contextului. Versiunea NASB redă ultima propoziţie astfel: „plăcerile bărbaţilor - multe concubine." Biblia ne prezintă faptele, fără sa le aprobe, informându-ne că Solomon a avut 300 de concubine (1 Regi 11:3). Să fi crezut oare Solomon că în asta constă fericirea?! Imaginaţi-vă câtă gelozie, bârfă şi mâncătorie trebuie să fi existat într-un asemenea harem!

Şi totuşi şi în societatea noastră bolnavă persistă iluzia că sexul ar fi calea spre atingerea fericirii şi împlinirii! În limitele lăsate de Dumnezeu în cadrul căsniciei monogame, acest lucru poate fi adevărat. Dar abuzurile comise pe plan sexual nu duc decât la mizerie şi autodistrugere.

O victimă a curentului de obsedare sexuală din zilele noastre s-a simţit ulterior înşelată, drept care a scris următoarele cuvinte: Cred că am dorit ca sexul să fie un fel de împlinire psihedelică, să dau lovitura prin el, ca toată lumea să se aprindă ca atunci când ai câştigat la jocurile mecanice. Dar la sfârşit, după ce s-a terminat totul, m-am simţit înşelată, abuzată. Mi-aduc aminte că mi-am spus: „Asta-i totul'? Oare la asta să se rezume totul?"

Şi astfel Solomon a devenit mare. A avut satisfacţia de a-i fi întrecut pe toţi predecesorii săi, situându-se cu mult deasupra lor pe scara prestigiului - asta presupunând că-i va fi adus anumite satisfacţii. Iar înţelepciunea sa înnăscută nu l-a părăsit, după toate escapadele şi experimentele în care s-a angajat. Capul nu şi l-a pierdut.

În căutarea sa după satisfacţie, el a respins orice plafon pentru cheltuielile sale. Dacă vedea un lucru ce şi-l dorea, îl cumpăra. Dacă credea că o anumită plăcere îi va aduce satisfacţie, se deda îndată la ea. Şi astfel a găsit o anumită satisfacţie în acest cerc vicios al dobândirii de lucruri şi angajării în tot felul de activităţi. Această bucurie trecătoare i-a fost toată răsplata cu care s-a ales de pe urma febrilelor sale eforturi de a găsi plăcerea şi a strânge cât mai multe bogăţii.

Apoi a făcut o pauză, pentru a inventaria toate activităţile sale, toată energia cheltuită, şi care a fost rezultatul? Totul era deşertăciune şi zădărnicie: goană după vânt. N-a aflat satisfacţie durabilă sub soare. A aflat, asemenea lui Luther, că „imperiul lumii întregi nu e decât o coajă de pâine pe care o arunci unui câine." Toate acestea l-au plictisit.

Renumitul caricaturist Ralph Barton a ajuns şi el în punctul în care s-a plictisit de toate, drept care a scris: Am parte de puţine greutăţi, de mulţi prieteni şi de mari succese. Am schimbat nevastă după nevastă, casă după casă şi am vizitat marile ţări ale lumii. Dar m-am săturat de toate artificiile cu care sunt nevoit să-mi umplu cele douăzeci şi patru de ceasuri din zi.

Eşecul plăcerii şi al bunurilor agonisite de a umple golul din inima omului a fost ilustrat foarte bine şi de un personaj fictiv care n-a avut decât o singură dorinţă, ce i-a fost împlinită pe dată, primind ce şi-a dorit:

Şi-a dorit o casă şi imediat i-a fost acordată, cu servitorii ce-l aşteptau supuşi la uşă. Şi-a dorit un Cadillac, şi cât ai bate din palme l-a avut, cu tot cu şofer. La început, a fost încântat peste măsură, dar mai apoi a început să-şi piardă interesul pentru toate acestea. La un moment dat i-a spus unui angajat de-al său: „Vreau să ies din toata treaba asta. Vreau să creez ceva, să sufăr ceva. Aş prefera să fiu în iad, mai degrabă decât aici." La care servitorul i-a răspuns: “Dar unde credeţi că vă aflaţi?"

Exact acolo se află societatea din zilele noastre - în iadul materialismului, încercând să satisfacă inima umană cu lucruri ce nu aduc satisfacţie durabilă.

Datorită rezultatelor deplorabile ale tuturor cercetărilor sale, Solomon a început să ia în considerare dacă se merită a fi un înţelept sau un prost. Şi s-a decis să investigheze această chestiune. Întrucât viaţa este o goană după clăbuci de săpun, are oare omul ce trăieşte o viaţă integră vreun avantaj faţă de cel ce trăieşte la polul opus, făcându-şi de cap, gustând din plin din nebunie şi prostie?

Fiind un monarh absolut şi pe deasupra şi înţelept şi bogat, s-ar fi cuvenit ca lui Solomon să nu-i fie deloc greu să afle răspunsul. Dar dacă nici măcar el nu era în stare să afle răspunsul, ce şanse ar mai fi avut oricare din succesorii săi? Slabe speranţe erau pentru oricare din cei ce aveau să-i urmeze la tron să elucideze acest subiect.

Concluzia sa generală a fost că înţelepciunea este mai bună decât nebunia în acelaşi grad în care lumina întrece întunericul. Înţeleptul umblă în lumină, văzând pericolele ce-i stau în faţă. Pe de altă parte, nebunul (sau prostul) bâjbâie în întuneric, căzând în toate şanţurile şi capcanele ce-i sunt întinse.

Dar chiar si admiţând că înţeleptul posedă acest avantaj, putând vedea pe unde calcă, în final ce diferenţă există între ei? La urmă şi unul, şi altul mor şi oricâtă înţelepciune ar avea cineva, nu poate întârzia sau anula clipa rânduită pentru întâlnirea cu moartea. Asta e soarta tuturor. (Sau, cum s-a exprimat Coşbuc: „cu o moarte toţi suntem datori," n.tr.)

Când Solomon şi-a dat seama că îl aşteaptă aceeaşi soartă ca cea de care va avea parte nebunul, s-a întrebat ce rost a mai avut să pună un preţ atât de mare pe înţelepciune în tot cursul vieţii sale. Singura virtute răscumpărătoare a înţelepciunii este faptul că îţi luminează calea, în rest nu e cu nimic mai bună şi astfel concluzia e că şi înţelepciunea este o mare risipă de efort.

Solomon continua ideea aceasta în versetele 16 şi 17. După înmormântare, şi înţeleptul, şi nebunul sunt uitaţi numaidecât. În curs de o generaţie sau două, e ca şi când n-ar fi trăit niciodată. Numele şi feţele ce par atât de importante în prezent se vor şterge în curând, risipindu-se în ceaţa timpului. Iar cât priveşte vreo speranţă în faimă şi renume durabile, înţeleptul nu e mai bun decât nebunul.

Realizarea cutremurătoare că faima este trecătoare şi că omul este repede dat uitării l-a făcut pe Solomon să urască viaţa. În loc să găsească satisfacţie şi împlinire în activităţile umane de sub soare, Solomon a aflat numai întristare. Mult s-a necăjit când şi-a dat seama că totul a fost deşertăciune şi goană după vânt.

Un fost atlet care a urcat pe culmile gloriei, asigurându-şi o faimă binemeritată, a spus:

Cea mai palpitantă clipă din viaţa mea a fost aceea în care am marcat golul decisiv într-un meci foarte important şi am auzit vuietul fanilor din tribune. Dar în seara acelei zile, pe când stăteam în linişte în camera mea, am fost cuprins de un sentiment de zădărnicie. La urma urmelor, ce rost avea acest lucru? Cu ce m-am ales? Oare nu era scop mai bun pentru care să trăiesc în viaţă decât să marchez goluri? Aceste gânduri au făcut să încolţească în mine dorul după aflarea adevăratei satisfacţii. Ştiam în inima mea că nimeni nu-mi putea împlini nevoia decât însuşi Dumnezeu. Curând după aceea, am aflat în Cristos ceea ce nu putusem afla în lume.

Una din nedreptăţile care l-au deranjat pe Solomon a fost faptul că nu i s-a îngăduit să se bucure de bogăţiile acumulate. Iată ce scrie C. E, Stuart în legătură cu aceasta:

Moartea este viermele care roade la rădăcina pomului plăcerii, stricându-ţi tot cheful şi răpindu-ţi capacitatea de a te bucura de ea. Asta pentru că moartea îl seceră pe om tocmai când, în sfârşit, după ani si ani ele trudă, se pregăteşte să se înfrupte din rodul muncii sale. Şi unde mai pui că tot ce a agonisit în viaţă trebuie să lase moştenire celui care vine după el.

Numai că trebuie să constatăm cu amărăciune că s-ar putea ca moştenitorul său să nu fie înţelept. Dimpotrivă, poate fi risipitor, un prostănac, un om dedat la plăceri, un băiat de bani gata, pus pe căpătuială, un pierde-vară. Şi totuşi, unui asemenea om i se lasă toată averea. Va risipi o comoară pentru care n-a depus nici un efort, la care n-a contribuit cu nimic.

Asta l-a enervat la culme pe Solomon. Poate că a avut o premoniţie că aşa se va întâmpla chiar în familia sa. Poate că Solomon a prevăzut că fiul său, Roboam, va risipi, din prostie, tot ce trudise tatăl său atât de mult pentru ca să acumuleze. Istoria ne spune că Roboam a procedat exact aşa. Refuzând să asculte de sfetnicii săi mai vârstnici, el a precipitat scindarea regatului. Când egiptenii au invadat Iuda, Roboam a încercat să se pună bine cu ei, dându-le toate comorile din templu. Scuturile de aur au fost adăugate la bogăţiile Egiptului, Roboam fiind nevoit ulterior să le înlocuiască cu scuturi de alamă (vezi 2 Cronici 12:9-10).

Perspectiva de a fi nevoit să lase tot lucrul său de o viaţă şi toate bogăţiile agonisite unui succesor nevrednic l-a cufundat pe Predicator într-o stare de adâncă deprimare, întrucât i se părea atât de lipsit de sens - un uriaş dezacord, făcându-l să i se pară că toate eforturile sale au fost în zadar.

Întreaga idee l-a exasperat, anume faptul că un om care-şi consolidează o poziţie financiară solidă, dotându-se cu resurse rezultate din investiţii prudente, din decizii chibzuite în afaceri şi din strategii bine puse la punct, trebuie să lase toate acestea, la moartea sa, unuia care n-a muncit o oră în toată viaţa sa, pentru agonisirea acestor lucruri, după cum nu a avut nici o grijă pe cap. Cum poate fi definită această situaţie altfel decât o enormă absurditate şi o mare calamitate?

În pofida acestei sumbre constatări a lui Solomon, părinţii din toate lumea continuă să muncească cea mai mare parte a vieţii lor pentru a acumula o avere ce va fi lăsată moştenire copiilor lor. Cu mult altruism, ei spun că aceasta e datoria lor morală. Dar Jamieson, Fausset şi Brown (în comentariul lor biblic) susţin că: „la rădăcina acestei atitudini de pretinsă jertfire altruistă a părinţilor lumeşti de a le asigura copiilor un viitor stă egoismul". Mai întâi de toate ei se gândesc cum să-şi asigure cele mai de preţ lucruri pentru ei înşişi, când vor ajunge la bătrâneţe. În realitate, în primul rând ei se gândesc la ei înşişi. Că urmaşii lor vor moşteni ce li se va lăsa este doar urmarea naturală a decesului părinţilor şi a legilor succesiunii.

Din perspectivă creştină, nu există nici un motiv pentru care părinţii trebuie să muncească din greu, să se strâmtoreze, să economisească şi să facă sacrificii pentru a le lăsa bani copiilor lor. Banii lăsaţi prin testament adesea au cauzat grave erupţii de gelozie şi dezbinare în familii ce până atunci au trăit în armonie. Copii au fost ruinaţi spiritual şi moral după ce au devenit dintr-odată moştenitori ai unor mari averi. În asemenea cazuri, apar inevitabil şi alte rele.

Abordarea spirituală este de a pune banii noştri în lucrarea pentru Dumnezeu acum, nu a-i lăsa copiilor, care sunt uneori nevrednici, ingraţi şi chiar nemântuiţi. Martin Luther a considerat că poate să-şi încredinţeze familia în mâinile lui Dumnezeu, după cum s-a încredinţat pe sine.

Iată ce a scris el în testamentul său: Doamne Dumnezeule, îşi mulţumesc pentru că ai găsit cu cale să mă faci un sărac si un nevoiaş pe pământ. N-am nici casă, nici pământ, nici bani de lăsat în urma mea. Tu mi-ai dat soţie şi copii, pe care acum Ţi-i dau înapoi. Doamne, hrăneşte-i, învaţă-i şi păzeşte-i cum ai făcut şi în cazul meu.

Solomon conchide că omul nu dispune de nici un lucru de valoare rezultând din toată munca lui şi din străduinţa inimii lui sub soare. El se străduieşte, trudeşte, se frământă şi se înfurie - pentru ce? Ce importanţă mai au toate acestea la cinci minute după moartea sa? Dacă n-am avea parte de revelaţie, şi noi am trage aceleaşi concluzii. Dar ştim din Cuvântul lui Dumnezeu că viaţa noastră poate fi trăită pentru Dumnezeu şi pentru eternitate. Ştim că tot ce se face pentru El va fi răsplătit. Munca noastră nu este în zadar în Domnul (1 Corinteni 15:58).

Pentru omul care nu are nici o nădejde însă este adevărat că zilele sale sunt pline de durere şi muncă istovitoare iar nopţile şi le petrece agitat, întorcându-se de pe o parte pe alta. Viaţa este o sumă de frustrări uriaşe, plină de îngrijorări şi dureri de inimă.

Aşa stând lucrurile, ar fi o filozofie logică a vieţii pentru omul a cărui întreagă existenţă este sub soare să-şi găsească plăcerea în a mânca, a bea şi a munci. Predicatorul nu promovează lăcomie şi beţia, ci mai degrabă găsirea plăcerii oriunde este posibil în lucrurile obişnuite ale vieţii. Chiar şi aceasta este din mâna lui Dumnezeu - ca oamenii să se bucure de îndurările normale ale vieţii, să mănânce alimente gustoase, să-şi potolească setea cu băuturi răcoritoare şi să aibă satisfacţii de pe urma unei munci cinstite. Omul nu are capacitatea de a se bucura, decât dacă Dumnezeu i-o dăruieşte.

Un alt predicator de mai târziu, Apostolul Pavel, a confirmat concepţia lui Solomon, spunând că dacă nu ar fi înviere din morţi, atunci cea mai bună politică de urmat ar fi: „să mâncăm, să bem, căci mâine vom muri!" (1 Corinteni 15:32).

Capacitatea de a mânca şi a găsi satisfacţie în alte privinţe vine de la Dumnezeu - adaugă Solomon. Fără El, nu am putea să ne bucurăm nici măcar de cele mai elementare plăceri. Depindem de El în ce priveşte asigurarea hranei, a poftei de mâncare, a digestiei, a vederii, auzului, mirosului, memoriei, sănătăţii, condiţiilor igienice şi a tuturor celorlalte aspecte care alcătuiesc experienţe normale şi plăcute pentru noi.

În versetul 25 el adaugă că a putut să se bucure de toate aceste lucruri mai mult decât toţi ceilalţi. Deşi John D. Rockefeller avea un venit de circa un milion pe săptămână, masa simplă pe care i-au prescris-o medicii nu costa decât vreo câţiva cenţi. Unul din biografii săi a spus că Rockefeller a trăit cu un regim alimentar pe care un om sărac l-ar fi dispreţuit: Ajuns la greutatea de numai cincizeci de kilograme, el gusta din toate (la micul dejun): un strop de cafea, o lingură de cereale, o furculiţă de ou şi un colţ de cotlet de mărimea unui bob de mazăre. Era cel mai bogat om din lume, dar nu avea capacitatea de a se bucura de mâncare.

În cele din urmă, Predicatorul a crezut că a reuşit să distingă un principiu general în viaţă conform căruia Dumnezeu răsplăteşte neprihănirea şi pedepseşte păcatul. Unui om care-I face plăcere, Dumnezeu îi dăruieşte înţelepciune şi cunoştinţă şi bucurie. Dar celui care păcătuieşte în mod obişnuit, El îi dă povara unei munci din greu, de acumulare de bunuri şi strângere de averi, care apoi să-i fie luate de altul care-I face plăcere lui Dumnezeu. Ce ar putea fi mai neroditor şi mai deprimant decât asta?

Ca unul care a studiat viaţa şi comportamentul uman, Solomon a observat că există un anotimp prestabilit pentru toate şi un timp fix pentru orice întâmplare. Asta înseamnă că Dumnezeu a programat toate activităţile într-un computer gigant şi, după cum spun hispanicii, „Qne sera, sera" Ce va fi va fi! De asemenea mai înseamnă că istoria este plină de cicluri care revin cu regularitate matematică. Prin urmare, omul este prins inexorabil într-un tipar de comportament ce este determinat de anumite legi sau principii inflexibile. Este sclavul unui ceas şi calendar fatalist.

În versetele 1-8, Predicatorul enumera douăzeci şi opt de activităţi care au probabil menirea de a simboliza ciclul vieţii. Că aşa stau lucrurile ne-o sugerează numărul douăzeci şi opt, care este numărul lumii (patru) înmulţit cu numărul completitudinii (şapte).

Lista este alcătuită din termeni contrari. Paisprezece sunt pozitivi şi ceilalţi paisprezece sunt negativi. În unele privinţe, aceste elemente par să se anuleze reciproc, dând rezultatul zero.

Există un timp în care te naşti. Persoana în cauză nu are nici un cuvânt de spus în această privinţă şi chiar părinţii săi trebuie să aştepte nouă luni până când se încheie ciclul normal al naşterii.

Există apoi şi un timp când trebuie să mori. Timpul alocat omului este de şaptezeci de ani, conform psalmului 90:10, dar chiar dacă nu în toate cazurile se respectă acest interval, se pare că moartea este o întâlnire prestabilită pe care omul n-o poate evita.

Este adevărat că Dumnezeu ştie dinainte când se va sfârşi viaţa noastră pe acest pământ, dar pentru creştin acest lucru nu este nici morbid, nici fatalist. Ştim că suntem nemuritori până când ne vom fi sfârşit lucrarea. Şi deşi moartea este o posibilitate, nu este o certitudine. Nădejdea fericită a revenirii lui Cristos Îl inspiră pe credincios să-L aştepte pe Mântuitorul, mai degrabă decât pe antreprenorul de pompe funebre. După cum s-a exprimat foarte plastic Peter Peli: „eu nu-l aştept pe undertaker, ci-l aştept pe uppertaker" (Joc de cuvinte, în care undertaker, antreprenor de pompe funebre, înseamnă textual „cel care te duce jos" iar uppertaker. „cel are te duce sus. n.tr.)

Săditul îşi are timpul lui şi smulgerea celor sădite timpul ei. Cu aceste cuvinte, Solomon pare să acopere întregul domeniu al agriculturii, strâns legat de anotimpurile anului (Geneza 8:22). Eşecul de a respecta timpul potrivit pentru săditşi seceriş are drept consecinţă un dezastru financiar.

Uciderea îşi are timpul ei şi vindecarea timpul ei. Comentatorii se străduiesc să explice că acest verset nu poate să se refere la asasinat, ci doar la lupta pe câmpul de bătălie, la pedeapsa capitală sau la acte de autoapărare. Dar să nu uităm că observaţiile lui Solomon s-au bazat pe cunoştinţele sale sub soare. Fără revelaţia divină, lui i s-a părut că viaţa este fie o măcelărie, fie un spital, un câmp de luptă sau punct de prim ajutor.

Dărâmarea îşi are timpul ei şi zidirea timpul ei. Mai întâi apare echipa de demolare care dărâmă clădirile vechi ce nu mai pot fi întreţinute, după care vin constructorii, ridicând pe locul viran complexe moderne, reabilitând o zonă ce nu arăta deloc bine înainte.

Plânsul îşi are timpul lui şi râsul timpul lui. Viaţa pare să alterneze între tragedie şi comedie. O dată poartă masca neagră a tragediei, pentru ca în clipa următoare să se prezinte sub chipul colorat al clovnului.

Bocitul îşi are timpul lui şi dansul timpul lui. Procesiunea funerară înaintează pe stradă, în acordurile muzicii de doliu. Dar nu după mult timp, aceeaşi oameni vor putea fi văzuţi dansând la o nuntă, total transformaţi după recenta întristare.

Aruncarea cu pietre îşi are timpul ei şi strângerea pietrelor timpul ei. Luate la prima vedere, aceste cuvinte înseamnă că există un timp de curăţare a gliei în vederea cultivării, după care vine timpul strângerii pietrelor necesare construirii de locuinţe, ziduri sau alte proiecte. Dacă luăm cuvintele în sens figurat, cum fac majoritatea comentatorilor, atunci avem aici o referire la actul căsătoriei. Astfel TEV parafrazează: „Timpul pentru a avea relaţii sexuale şi timpul pentru a nu le avea."

Îmbrăţişatul îşi are timpul său şi depărtarea de îmbrăţişări timpul ei. În domeniul afecţiunilor, există timp pentru angajare şi un timp pentru retragere. Există un timp când dragostea este pură şi un timp când este ilicită.

Căutarea îşi are timpul ei şi pierderea timpul ei. Asta ne duce cu gândul la ciclurile de afaceri, cu fluctuaţia profiturilor şi a pierderilor. Mai întâi, preţele sunt în ascensiune, veniturile cunoscând o creştere. Apoi ele descresc, companiile constatând tot felul de deficite.

Păstrarea îşi are timpul ei şi lepădarea timpul ei. Cele mai multe gospodine cunosc acest curios tipar. Luni de zile ba chiar ani ele adună tot felul de lucruri prin dulapuri, sertare, subsoluri şi poduri. Apoi într-o zi, când vine peste ele dorinţa de a face curăţenie, toate aceste lucruri sunt îndepărtate din casă, unele fiind donate unor organizaţii de caritate.

Ruptul îşi are timpul lui şi cusutul timpul lui. Să se fi gândit oare Solomon la veşnicele schimbări intervenite în moda timpului? Unii designeri de marcă dictează un nou curent, şi deodată, peste tot tivul este lăsat jos sau, dimpotrivă, ridicat. Astăzi moda este foarte îndrăzneaţă, scopul fiind de a atrage atenţia. Mâine se va reveni la stilurile aşa-zise învechite din vremea bunicilor.

Tăcerea îşi are timpul ei şi vorbirea timpul ei. Trebuie să tăcem când suntem criticaţi pe nedrept, când suntem ispitiţi să-i criticăm pe alţii sau să spunem lucruri neadevărate, lucruri care rănesc sau care nu zidesc. Deoarece Moise a rostit cuvinte neînţelepte cu gura sa, i s-a interzis să intre în ţara promisă (Numeri 20:10; Psalmi 106:33).

Timpul vorbitului este atunci când un principiu de mare preţ sau o cauză importantă sunt în joc. Mardoheu a sfătuit-o pe Estera că a sosit timpul sa vorbească (Estera 4:13-14). Şi ar fi putut spune, împreună cu Dante, „Locurile cele mai fierbinţi din iad sunt rezervate pentru cei ce rămân neutri în vremuri de mare criză morală."

Iubitul îşi are timpul lui şi urâtul timpul lui. Nu trebuie să încercăm să forţăm cuvintele acestea pentru a le face să se potrivească unui context creştin. Solomon nu vorbeşte în calitate de creştin, ci ca om de lume. Lui i s-a părut că comportarea omenească fluctuează între perioade de iubire şi perioade de ură.

Războiul îşi are timpul lui şi pacea timpul ei. Ce este oare istoria, dacă nu consemnarea unui şir aproape neîntrerupt de războaie fără noimă, pline de cruzime, presărate cu scurte perioade de pace?

Întrebarea care stăruia în mintea lui Solomon era următoarea: „Ce câştig durabil are muncitorul de pe urma trudei sale?" Pentru orice activitate constructivă există una distructivă. Pentru orice plus un minus. Cele paisprezece lucrări pozitive sunt anulate de paisprezece lucrări negative. Prin urmare, formula matematică a vieţii este paisprezece minus paisprezece este egal cu zero. Omul nu se alege, la sfârşit, decât cu zero, deci cu nimic.

Solomon efectuase o trecere în revistă a tuturor activităţilor, îndeletnicirilor şi preocupărilor pe care le-a dăruit Dumnezeu omului ca să-i umple timpul. El ne-a dat un catalog al acestora în versetele 2-8.

El a conchis că Dumnezeu a făcut orice lucru frumos la timpul lui, sau, şi mai bine, ca există un timp potrivit pentru orice activitate. El nu se gândeşte aici atât la frumuseţea creaţiei lui Dumnezeu, cât la faptul că orice acţiune îşi are timpul său desemnat şi că, făcută la timpul ei, este întru totul adecvată.

De asemenea Dumnezeu a pus în om gândul veşniciei. Deşi trăieşte într-o lume marcată de timp, omul are străfulgerări despre eternitate. În mod instinctiv el se gândeşte „vecii vecilor" şi deşi nu înţelege conceptul veşniciei, îşi dă seama că dincolo de această viaţă există posibilitatea unui ocean neţărmurit al timpului. Şi totuşi lucrările şi căile lui Dumnezeu îi sunt nepătrunse omului. Nu avem cum rezolva misterul creaţiei, al providenţei sau al consumării universului în absenţa revelaţiei, în pofida unor extraordinare cuceriri pe planul sporirii cunoştinţelor omenirii, continuăm să vedem ca într-o oglindă întunecat. De multe ori trebuie să mărturisim, suspinând: „Cât de puţin îl cunoaştem!"

Întrucât viaţa omului este guvernată de legi inexorabile şi întrucât toate activităţile sale par să-l lase exact de unde a plecat, Solomon consideră ca cel mai indicat este să fie fericit şi să se bucure de viaţă cât mai mult posibil.

Solomon nu vrea să spună prin aceasta că viaţa trebuie să fie trăită în orgii sau beţii, în risipă sau destrăbălare, ci doar că este darul lui Dumnezeu pentru ca omul să se bucure de hrana şi de băutura sa şi să găsească o anumită plăcere în munca lui zilnică. Este desigur o concepţie redusă despre viaţă şi total sub nivelul concepţiei creştine, dar trebuie să ne amintim mereu în această carte că punctul de vedere al lui Solomon este aici pământesc.

El a perceput însă corect faptul că decretele lui Dumnezeu sunt imuabile. Ceea ce a decis Dumnezeu va rămâne în picioare, omul neputând să schimbe acest lucru, nici prin adăugare, nici prin scădere. Este o nebunie din partea creaturilor să lupte împotriva aranjamentelor impuse de Creatorul lor. Mult mai înţelept este să-L respecte şi să se supună controlului Său.

Evenimentele actuale nu sunt decât o reeditare a ceea ce s-a întâmplat anterior şi nimic nu se va întâmpla în viitor ce nu s-a şi întâmplat deja. Dumnezeu aranjează totul pe bază repetitivă, pentru ca lucrurile să se întâmple în cicluri. El readuce în actualitate trecutul şi astfel istoria se repetă. Sintagma: „Dumnezeu cere socoteală de ceea ce este trecut" este adesea folosită pentru a sublinia faptul că păcătoşii trebuie să dea socoteală pentru păcatele săvârşite în trecut. Deşi acest lucru este, desigur, adevărat, nu aceasta e ideea care se desprinde din acest pasaj. Aici Dumnezeu este văzut în ipostaza de rechemare a evenimentelor din trecut pentru a forma încă un ciclu al istoriei. R. C. Sproul o defineşte drept tema recurenţei eterne. „Aici se subliniază faptul că în cadrul timpului infinit există cicluri periodice în care tot ce a fost va mai fi. Drama vieţii umane este o piesă cu acte care se repetă la nesfârşit."

Printre celelalte lucruri care l-au întristat pe Predicator s-au numărat şi nedreptatea şi răutatea. Astfel el a descoperit strâmbătate în instanţe, unde dreptatea ar fi trebuit să fie regula de bază, şi necinste în cercurile conducătoare ale administraţiei, unde ar fi trebuit să fie practicată neprihănirea.

Aceste inegalităţi ale vieţii l-au făcut să creadă că există un timp în care Dumnezeu îi va judeca pe oameni, când nedreptăţile pământului vor fi îndreptate. Solomon nu spune explicit că acest lucru se va petrece în viaţa de apoi, dar este un lucru de la sine înţeles, întrucât atâtea inegalităţi din viaţa aceasta rămân neatinse. Concluzia sa oglindeşte o emoţie comună din inimile oamenilor neprihăniţi. Cumsecădenia şi corectitudinea reclamă ca în viitor să existe un timp de reglare a conturilor, când cei drepţi vor fi răzbunaţi.

În ultimele versete ale capitolului 3, Predicatorul se ocupă de tema morţii, pe care o vede în culori sumbre, ca una care strică tot cheful, punând capăt ambiţiilor oamenilor, străduinţelor şi plăcerilor lor. El concepe moartea ca şi când noi nu am avea o Biblie care să ne lumineze în această privinţă. Observaţi că îşi introduce concepţiile prin cuvintele: „Am zis în inima mea." Nu se pune problema în termenii a ceea ce i-a descoperit Dumnezeu, ci cum a perceput el acest lucru în mintea sa. Este modul său de a gândi sub soare. Prin urmare, acesta nu e un pasaj din care să putem construi o doctrină adecvată a morţii şi vieţii de apoi. Şi totuşi exact asta încearcă multe culte false să facă, folosind versetele acestea în sprijinul învăţăturilor lor eronate privitoare la un presupus somn al sufletului şi o aşa-zisă anihilare a morţilor răi. În realitate dacă vom studia cu atenţie pasajul în speţă vom constata că Solomon nu a promovat nici una din aceste concepţii. În esenţă, ceea ce spune Solomon este că Dumnezeu îl încearcă pe om prin viaţa scurtă a acestuia pe pământ, pentru a-i arăta cât de slab şi de trecător este - asemenea animalelor. Dar afirmă oare Solomon că omul nu e mai bun decât animalele?

Nicidecum. Dimpotrivă, ideea care se desprinde este că omul nu e un animal, ci doar că, într-o anumită privinţă, nu are nici un avantaj faţă de un animal. După cum animalele au parte de moarte, tot aşa are parte şi omul. Toate au suflare şi în clipa morţii acea suflare este tăiată. Prin urmare, viaţa este la fel de lipsită de conţinut pentru om cum este pentru nivelele inferioare ale creaţiei.

Toţi sfârşesc în acelaşi fel: în mormânt. Şi omul, şi animalele se duc în acelaşi loc: în ţărână. Ambii provin din ţărână şi ambii se vor întoarce în ţărână. Desigur asta presupune că viaţa omenească s-ar rezuma doar la trup. Dar noi ştim că acest lucru nu este adevărat. Trupul nu este decât cortul în care trăieşte persoana respectivă. Dar Solomon nu avea de unde să ştie adevărul deplin ai stării viitoare.

Ignoranţa lui Solomon cu privire la ceea ce se întâmplă în clipa morţii reiese cu pregnanţă şi din întrebarea sa: „Cine ştie dacă suflarea fiilor oamenilor se duce în sus şi dacă suflarea animalului se duce în jos, în pământ?" Aceste cuvinte nu trebuie luate la propriu, ca pe un element de doctrină. Este un mod omenesc de a gândi, de a pune întrebări, nu o certitudine divină.

Ştim din Noul Testament că duhul şi sufletul credinciosului se duc în prezenţa lui Cristos, în clipa morţii (2 Corinteni 5:8; Filipeni 1:23) şi că trupul său se duce în mormânt (Fapte 8:2). Duhul şi sufletul necredinciosului se duc în Hades iar trupul său se duce în mormânt (Luca 16:22b-23). Când va veni Cristos în văzduh, trupurile celor care au murit în credinţă vor fi înviate, primind o formă glorificată şi fiind reunite cu duhul şi sufletul lor (Filipeni 3:20-21; 1 Tesaloniceni 4:16-17). Trupurile morţilor necredincioşi vor fi înviate la Judecata de la Marele Tron Alb, fiind reunite cu duhul şi cu trupul lor, după care vor fi aruncate în iazul de foc (Apo. 20:12-14).

La o adică, animalele au şi ele trup şi suflet, dar nu şi duh.(Acelaşi termen ebraic pentru duh poate însemna şi suflare) Nimic nu ni se spune în Biblie despre animale că ar avea vreo viaţă după moarte.

Din ceea ce ştia despre moarte, precum şi din ceea ce nu ştia, Solomon a conchis că cel mai bun lucru pe care-l poate face un om este să se bucure de activităţile sale zilnice. Căci, la urma urmelor, asta este soarta sa în viaţă, drept care mult mai înţelept este să nu se pună de-a curmezişul inevitabilului. Mai degrabă, să caute satisfacţie în acceptarea unor realităţi pe care nu le poate modifica. Dar, mai presus de toate, el trebuie să se bucure de viaţa aşa cum i-a fost dată, pentru că nici un om nu-i poate spune ce se va întâmpla pe pământ după ce el a părăsit scena.

Robert Burns a spus: „Lipsa de omenie a omului faţă de om îi face pe mii de oameni să plângă!" Oamenii sensibili din toate veacurile au fost întristaţi la vederea asupririi dezlănţuite de oameni împotriva semenilor lor. Şi pe Solomon acest lucru l-a chinuit. A fost întristat să vadă lacrimile celor asupriţi, puterea asupritorilor lor şi faptul că nu s-a găsit nimeni care să vină în ajutorul celor călcaţi în picioare. Privind lucrurile din această perspectivă, se părea că „Adevărul era de-a pururea pe eşafod, nedreptatea veşnic întronată." El nu vedea că „dincolo de marele necunoscut stă Dumnezeu în mijlocul umbrei, veghind asupra copiilor Săi." (Sau cum spune cântarea românească: „că dincolo de nor e-un soare mai dulce şi mai strălucitor," n.tr.)

Prin urmare, în disperarea sa, Solomon conchide că morţii ar avea o soartă mai bună decât cea a viilor. Pentru el moartea este un fel de scăpare de toate persecuţiile şi nedreptăţile vieţii. În acest punct pe Solomon nu-l preocupă implicaţiile mai profunde ale morţii - faptul că persoana care moare în necredinţă este condamnată la suferinţe cu mult mai groaznice decât cea mai cumplită asuprire de care ar fi putut avea parte aici pe pământ. Întrebarea care se punea pentru el nu era: „Există viaţă după moarte?" ci „Există viaţa după naştere"

Cinismul lui Solomon a atins punctul cel mai de jos prin observaţia că deşi morţii o duc mai bine decât cei vii, cei care nu s-au născut niciodată sunt într-o situaţie mai de invidiat. Ei nu au trăit niciodată şi, în consecinţă, nu au fost consternaţi să vadă asupririle ce se petrec sub soare. Ei nu au fost nevoiţi să îndure „acea cumplită batjocură a fericirii ce se numeşte viaţă."

Încă un lucru l-a exasperat pe Solomon: faptul că activitatea umană şi priceperea omului sunt motivate de dorinţa de a-l întrece pe semenul său. El a văzut că roata vieţii se învârte sub forţa motrice a spiritului competitiv. Dorinţa de a avea haine mai frumoase, locuinţă mai luxoasă - toate acestea i s-au părut atât de deşarte şi de nevrednice de omul ce a fost creat după chipul lui Dumnezeu şi după asemănarea Sa.

Când Michelangelo şi Rafael au primit o comandă de lucru să-şi pună talentul lor de artişti în slujba înfrumuseţării Vaticanului, un cumplit spirit de rivalitate a izbucnit între ei. „Deşi fiecare avea lucrarea lui separată de executat, cei doi au fost atât de afectaţi de gelozie încât au ajuns să nu-şi mai vorbească". Unii sunt mai abili în arta de a-şi disimula invidia decât au fost aceste două genii, dar aceeaşi atitudine de rivalitate stă la baza multora din activităţile din vremea noastră.

Un cinic din epoca contemporană a afirmat: „Am încercat tot ce-mi poate oferi viaţa, dar tot ce văd este că un om încearcă să-l depăşească pe celălalt, să-l întreacă, în încercarea zadarnică de a dobândi fericirea."

În contrast cu cel motivat şi recompensat de invidie este nebunul - adică leneşul prostănac şi stupid. El îşi încrucişează mâinile, trăind cu puţinul de mâncare pe care-l poate dobândi fără să se omoare cu prea multă muncă. Poate că el este mai înţelept decât semenii săi ce se spetesc fără încetare, mânaţi de invidia şi lăcomia lor.

În timp ce cei din jurul său gâfâie muncind din răsputeri, sub imboldul competiţiei nebunul pare să judece cam aşa: Mai bine o mână plină de odihnă, decât amândoi pumnii plini de muncă şi goană după vânt. Sau cum a parafrazat H. C. Le-upold acest text: „Mai bine să o iau uşurel, chiar dacă nu mă aleg cu cine ştie ce, decât să strâng mai mult, având însă parte şi de toate grijile ce ar însoţi o atare preocupare."

Mai era o nebunie care l-a exasperat pe Predicator: Incredibila înapoiere a celui ce nu are pe nimeni în viaţă, a celui fără fiu şi fără frate, fără rude apropiate de a munci din răsputeri şi a strânge averi. El are deja mult mai mulţi bani decât i-ar trebui ca să trăiască, şi totuşi se istoveşte zi de zi, refuzându-şi cele mai elementare conforturi şi plăceri ale vieţii. (E un fel de Hagi Tudose al nostru, n.tr.) Acestui om nu-i dă prin cap să se întrebe: „Pentru cine trudesc eu şi-mi lipsesc sufletul de plăceri?" Charles Bridges, în comentariul sau expozitiv, spune: „Avarul - ce bine i se potriveşte numele! - nenorocitul sclav al mamonei, cel ce a îmbătrânit în mizeria lui, strângând cu amândouă mâinile, adunând bănuţ cu bănuţ!" Numele său este mizer şi în mare mizerie zace, după cum îi este numele. Ce mare deşertăciune! Ce nenorocit trebuie să fie cel ce trăieşte astfel! - îşi spune Solomon!

Negreşit Samuel Johnson a avut dreptate când a afirmat: „Pofta după aur - lipsită de orice simţire, de orice remuşcare - este corupţia supremă a omului degenerat."

Traiul solitar al zgârcitului îl face pe Solomon să evidenţieze avantajele parteneriatului şi ale părtăşiei. În sprijinul tezei sale, Solomon recurge la patru ilustraţii. Mai întâi, doi lucrători sunt mai buni decât unul, deoarece prin cooperare ei pot produce mai mult şi mai eficient.

De asemenea, dacă se produce un accident la locul de muncă, unul poate să-l ajute pe celălalt. Dar vai de cel care cade de pe scară când nu e nimeni lângă el să-l ajute!

Doi în pat pe o noapte friguroasă sunt mai buni decât unul deoarece se încălzesc unul pe altul. Am putea, desigur, încerca să şubrezim acest argument, arătând cât de supărător este partenerul cu picioarele reci sau cel care trage toată pătura pe el sau căldura superior reglată pe care o degajă o pătură electrică. Dar adevărul rămâne că există plăceri şi beneficii dăruite de prietenie şi de relaţiile sociale pe care nu le pot cunoaşte cei ce trăiesc în izolare.

A treia ilustraţie are de a face cu protecţia faţă de atacuri. Adesea un hoţ poate învinge o victimă, dar doi oameni se pot împotrivi mai bine unui atacant. În fine, funia împletită în trei este mai puternică decât funia împletită în două sau cea cu un singur fir. De fapt, trei fire împletite sunt de trei ori mai puternice decât trei fire separate.

Nebuniile şi deşertăciunile vieţii nu se rezumă doar la săraci, ci se găsesc chiar printre cei din palatele regale. Solomon descrie un rege care a învins sărăcia şi a reuşit să iasă din închisoare, reuşind să ocupe tronul. Totuşi acum, la bătrâneţe, a devenit un rege fără minte, care nu vrea să asculte de sfetnicii săi. Mai bine ar fi ca tronul să fie ocupat de un tânăr care se lasă învăţat, chiar dacă acesta e sărac. Solomon s-a gândit la toţi oamenii care sunt supuşii regelui şi la cei ce ocupă locul numărul doi, fiind gata să urmeze la tron. Mulţimi de oameni se raliază sub flamura acestuia, pentru că s-au săturat de bătrânul dregător şi pentru că doresc o schimbare, sperând că vor avea parte de o administraţie mai bună. Dar şi cei care vin după aceea nu vor fi mulţumiţi de el. Această instabilitate şi dorinţă după nou l-a făcut pe Solomon să-şi dea seama că până şi cele mai mari onoruri ale lumii sunt tot o deşertăciune. Şi ele sunt o goană după vânt.

Mai întâi el îi sfătuieşte pe oameni să-şi păzească piciorul când intră în casa tui Dumnezeu. Deşi aceste cuvinte se referă probabil la reverenţă în general, ni se explică însă că aici înseamnă necesitatea de a fi dispuşi mai degrabă să învăţăm, decât să deschidem gura, rostind cuvinte pripite. Promisiunile făcute în pripă sunt jertfa nebunilor. Oamenii nechibzuiţi fac promisiuni pripite fără să realizeze că acestea constituie o formă a răului.

Închinătorii trebuie să evite nesăbuinţa şi pripeala în rugăciuni, în promisiuni sau în declaraţiile de devoţiune faţă de Dumnezeu. Prezenţa Celui Atotputernic ar trebui să-l determine pe om să ia seama că stă pe teren sfânt şi că nu poate să dea drumul la vorbe cum îi ies din gură. Faptul că Dumnezeu este infinit mai presus de om, cum cerul este cu mult mai presus de pământ, ar trebui să-l înveţe pe om să-şi pună frâu gurii sale când se apropie de El.

După cum o minte hiperactivă adesea dă naştere la vise ciudate, tot aşa o gură hiperactivă produce un torent de cuvinte nesăbuite, chiar şi în rugăciune. De la Alexander Pope ne-a rămas următorul citat: „Cuvintele sunt ca frunzele. Acolo unde ele abunda, puţină roadă de [bun] simţ se ascunde."

Solomon nu a conceput versetul 3 ca pe o explicaţie ştiinţifică bine formulată a originii visurilor, ci, mai degrabă a dorit să scoată în evidenţă ceea ce i s-a părut lui a fi conexiunea dintre o stare mult prea activă a minţii în timpul zilei şi visurile agitate din timpul nopţii.

În chestiunea jurămintelor făcute lui Dumnezeu, dacă dorim să fim cinstiţi, atunci se impune să le aducem la îndeplinire cât mai curând. Lui Dumnezeu nu-I sunt de nici un folos cei care fac tot felul de promisiuni în gura mare, dar apoi refuză să le transpună în practică. „De aceea, împlineşte jurământul pe care l-ai făcut!"

Dacă nu ai de gând să-ţi împlineşti jurământul, nu-l fă de la bun început!

Ce bine cunoştea Predicatorul propensiunea omului de a încheia un târg cu Dumnezeu când este prins la strâmtoare, când e disperat: „Doamne, daca mă scoţi din acest necaz, Te voi sluji în veci." Pentru ca apoi, când Domnul l-a scăpat, să uite, de obicei, să-şi împlinească jurământul

Chiar în momentele de înălţare spirituală, este uşor să facem un jurământ de consacrare, de celibat sau de sărăcie sau ceva asemănător, în multe cazuri, cum este cel al celibatului, ar fi fost mai bine să nu se facă nici un jurământ. Negreşit jurământul căsniciei este ratificat în cer şi nu poate fi călcat fără grave consecinţe. Jurămintele făcute înaintea convertirii trebuie de asemenea împlinite, cu excepţia cazurilor în care o atare împlinire ar fi contrară Cuvântului lui Dumnezeu.

Prin urmare, regula generală este să nu-i îngădui gurii sa te ducă în păcat, prin jurăminte neîmplinite. Şi nu încerca să te scuzi înaintea solului lui Dumnezeu, spunând că a fost o greşeală, că nu ai vorbit serios. Să nu crezi nici aceea că a-l aduce în mod mecanic o jertfă ar putea ispăşi călcarea din neglijenţă a jurămintelor.

Prin solul lui Dumnezeu se poate înţelege preotul, întrucât lui trebuia să i se mărturisească păcatul încălcării jurământului (Levitic 5:4-6). Dar asta presupune o cunoaştere a legii mozaice, pe când ceea ce spune Solomon aici este în afara religiei revelate. În consecinţă, cel mai indicat ar fi să considerăm că el se referă la oricine slujeşte ca reprezentant al lui Dumnezeu.

Ideea de bază este că Dumnezeu este din cale-afară de nemulţumit de lipsa de sinceritate în vorbirea noastră. Prin urmare, de ce să spui lucruri care în mod sigur îl vor supăra? În mod inevitabil, asta îl va face să obstrucţioneze, să zădărnicească şi să distrugă tot ce vei încerca să realizezi.

După cum în mulţimea de visuri există multă irealitate, tot aşa în cuvintele spuse pe negândite există deşertăciune şi ruină. Ceea ce trebuie făcut, ne sfătuieşte Solomon, este să ne temem de Dumnezeu. Dar asta nu înseamnă o încredere plină de iubire în Iehova, ci groaza de a-L supăra pe Cel Atotputernic. G. Campbell Morgan ne aminteşte că aceasta e frica unui sclav, nu a unui fiu. Dacă nu remarcăm acest lucru, vom sfârşi prin a-i da credit lui Solomon pentru o mai mare pătrundere spirituală decât se poate întrevedea aici.

În continuare Solomon revine la tema asupririi celor săraci şi a pervertirii dreptăţii. El ne sfătuieşte să nu cedăm ispitei de a cădea în disperare totală când vedem aceste rele comise într-o provincie. La urma urmelor, există o ierarhie în structura de administraţie şi cei aflaţi în poziţii de conducere îşi urmăresc subordonaţii cu ochi de vultur.

Aşa să fie? Tare mi-e teamă că de multe ori sistemul de „checks and balances" (de controale şi contraponderi, n.tr.) nu funcţionează totdeauna cum ar trebui şi că la fiecare nivel birocratic se petrec lucruri necurate, se dă şi se primeşte mită.

Singura satisfacţie pe care o au oamenii neprihăniţi este cunoştinţa că Dumnezeu este mai presus de cele mai sus-puse autorităţi şi că El va avea grijă ca toate conturile să fie reglate într-o zi. Dar e puţin probabil că la asta se referă Solomon aici.

Versetul 9 este unul din cele mai obscure versete din cartea Eclesiastul, datorită dificultăţilor de înţelegere a textului ebraic original, aşa cum reiese din marea varietate de traduceri diferite ale sale:

JND: Mai mult, pământul este de folos în toate privinţele: regele (însuşi) depinde de ogor.

NASB: La urma urmelor, un rege care-şi cultivă ogorul este un avantaj pentru pământ.

TEV: Chiar şi un rege depinde de recoltă.

NKJV: Mai mult, profitul pământului este pentru toţi; chiar regele este servit din roadele ogorului.

Ideea generală pare a fi că până şi oficialul cel mai înalt depinde de roadele pământului şi, prin extensie, de providenţa lui Dumnezeu. Toţi dau socoteală lui Dumnezeu.

Oamenii care dispun de bani nu sunt niciodată mulţumiţi, ci mereu vor să aibă tot mai mulţi. Bogăţiile nu aduc împliniri. Profiturile, dividendele, plăţile rezultate din dobânzi şi câştigurile capitale trezesc în oameni dorinţa de a acumula şi mai multe bogăţii. Dar în toate acestea este multă deşertăciune.

Când cresc averile cuiva, se pare că sporesc corespunzător şi paraziţii care trăiesc de pe urma bogăţiilor sale, fie că e vorba de consultanţi de management, consilieri pentru impozite, contabili, avocaţi, personalul angajat la sediul celui bogat sau rudele care doresc să se înfrupte din acest belşug.

Un om nu poate purta decât un costum o dată, iar cantitatea de alimente pe care o poate consuma într-o zi este şi ea limitată. Prin urmare, principatul beneficiu al bogăţiilor sale este că poate să-şi privească conturile bancare, acţiunile şi obligaţiunile financiare, spunând alături de ceilalţi bogaţi nechibzuiţi: ,,Suflete, ai multe bunătăţi strânse pentru mulţi ani; odihneşte-te, mănâncă, bea si înveseleşte-te!" (Luca 12:19).

Când vine vorba de somn, muncitorul este în avantaj, putând să doarmă mult mai bine. Fie că a mâncat din belşug, fie că a luat doar o gustare, el se poate odihni fără grijă. De cealaltă parte a oraşului, bogatul nu poate dormi, fiind muncit de griji legate de bursă, de pericolul de a fi prădat sau de delapidări. El trebuie să ia tot felul de medicamente care să-i calmeze nervii de la stomac.

Solomon a văzut că stocarea bogăţiilor atrage după sine consecinţe dezastruoase. Iată un om care avea rezerve imense de bogăţii, dar în loc să le folosească în scopuri constructive, le-a ţinut numai pentru el.

Dintr-odată a intervenit o mare calamitate, cum ar fi căderea bursei, şi toţi banii săi au dispărut. Deşi omul respectiv avea un fiu, n-a putut să-i lase nici o avere, căci devenise falit.

Cu mâna goală venise din pântecele mamei sale şi cu mâna goală se întorcea în ţărână. În pofida tuturor banilor pe care reuşise să-i strângă în timpul vieţii, iată că acum moare sărac de-a binelea.

Cecil Rhodes a petrecut mulţi ani exploatând resursele naturale ale Africii de Sud. Pe patul de moarte, iată ce a afirmat, plin de căinţă: Multe am dobândit în Africa. Am diamante, aur şi terenuri de pământ, dar acum pe toate trebuie să le las în urma mea. Nici un lucru din cele pe care le-am agonisit nu-l pot lua cu mine. Nu am căutat comorile veşnice. Prin urmare, acum nu mai am absolut nimic.

Solomon spune că acesta e un mare rău o groaznică calamitate. Banii ar fi putut fi folosiţi în scopuri utile, ce ar fi adus mult bine, timp îndelungat. Iată însă că el pleacă din lumea aceasta gol, cum venise, neavând cu ce să se laude pentru toată munca sa. A muncit pentru vânt.

Tragedia este şi mai mare prin faptul că ultimele zile ale acestui om sunt pline de durere, suferinţă, boala şi mânie. Viaţa sa a fost ca un revers al Cenuşăresei - de la bogăţii la zdrenţe.

Desigur, într-un sens, orice om care moare lasă în urmă totul. Dar aici Predicatorul pare să scoată în evidenţă nebunia de a aduna bani, când ar putea să-i folosească în scopuri utile, pentru ca apoi să-i piardă pe toţi iar la urmă să nu se aleagă cu nimic după o viaţă de trudă.

Prin urmare, cea mai bună strategie este să te bucuri de activităţile comune ale vieţii cotidiene - să mănânci, să bei şi să munceşti. Apoi, indiferent ce se va întâmpla, nimic nu-ţi poate răpi una din plăcerile pe care deja le-ai gustat. Chiar în cele mai bune condiţii, viaţa este foarte scurtă; aşadar de ce să nu te bucuri de viaţă, cât o mai ai?

Solomon consideră că este o situaţie ideală când Dumnezeu îi dăruieşte omului avere şi bogăţii şi, în acelaşi timp, îi dă şi capacitatea de a se bucura de ele, de a fi mulţumit cu soarta sa în viaţă şi de a putea aprecia munca sa. Această combinaţie de împrejurări este un dar de la Dumnezeu sau cum am putea spune noi: „asta da viaţă!"

Un asemenea om nu mai deplânge scurtimea vieţii sau tragediile şi inegalităţile ei, deoarece Dumnezeu îi ţine mintea ocupată cu bucuria actualelor circumstanţe.

Există o crudă ironie în viaţă, ce-i apasă din greu pe oameni. Este vorba de omul căruia Dumnezeu i-a dăruit tot ce-şi poate dori inima lui pe planul averilor şi al bogăţiilor, împreună cu onoare, dar, din nefericire, Dumnezeu nu-i dă şi capacitatea de a se bucura de aceste lucruri. Observaţi că Solomon nu-L blamează pe Dumnezeu pentru faptul că l-a deposedat de capacitatea de a se bucura de bogăţiile sale. Apoi o moarte prematură îl văduveşte pe om de capacitatea de a se bucura de bogăţiile sale. El lasă toate bunurile sale unui străin, iar nu fiului său ori unei rude apropiate. Desigur toate acestea fac ca viaţa să pară lipsită de sens sau o maladie malignă.

Chiar dacă un om are familie numeroasă şi trăieşte până la adânci bătrâneţi, aceste îndurări supreme de la Dumnezeu nu înseamnă nimic dacă nu se poate bucura de viaţă sau dacă nu are parte de o înmormântare cum se cuvine la sfârşit. De fapt, un copil născut mort este mai de invidiat decât el.

Naşterea prematură vine în deşertăciune şi se duce în întuneric sau anonimitate. Numele său este acoperit de obscuritatea celui care nu s-a născut niciodată şi nici nu a murit.

Deşi un copil născut mort nu vede niciodată soarele şi nu ştie nimic, totuşi el se bucură de mai multă odihnă decât cei zgârcit. El nu trăieşte experienţa groaznicelor perversităţi ale vieţii.

Chiar dacă zgârcitul ar trăi de două ori o mie de ani, ce rost ar avea dacă el n-a reuşit să se bucure de lucrurile vieţii? De fapt el împărtăşeşte aceeaşi soartă ca şi copilul născut mort, în sensul că ambii se coboară în mormânt.

Motivul principal pentru care munceşte omul este ca sa cumpere hrană pentru el şi pentru familia sa. Ciudat este însă că el nu este niciodată mulţumit. Cu cât creşte venitul său, cu atât cresc şi dorinţele sale. Şi astfel mulţumirea devine pentru el o fata morgana.

Şi iată cum, în această căutare zadarnică, înţeleptul nu are nici un avantaj asupra nebunului. Şi chiar dacă un sărac ar şti cum să facă faţă vieţii mai bine decât restul oamenilor, el nu e cu nimic mai avantajat.

Mult mai bine este să te mulţumeşti cu mâncarea ce ţi se pune înainte, decât să pofteşti mereu ceva mai bun. Această poftă de a avea totdeauna mai mult este de asemenea o goană după vânt. După cum a spus Leupold, este ca „alergarea pofticiosului de la un lucru la altul, într-o căutare febrilă după adevărata satisfacţie."

Indiferent ce este omul, bogat sau sărac, înţelept sau nebun, bătrân sau tânăr, deja i s-a dat numele de om. Aici om traduce termenul ebraic adam, însemnând „lut roşu." Cum poate lutul să se certe cu Creatorul?

Realitatea simplă, conform Predicatorului, este că nimeni nu ştie ce e mai bine pentru el în această viaţă deşartă a umbrelor. Şi nimeni nu ştie ce se va întâmpla pe pământ după plecarea sa în veşnicie.

Nota tristă de la sfârşitul capitolului 6 a fost că omul nu poate stabili ce este mai bun pentru el sub soare. Dar Solomon are totuşi câteva idei privitoare la câteva lucruri care sunt bune şi altele care sunt mai bune. Aceasta e tema capitolului 7. De fapt, cuvintele bun şi mai bun luate împreună apar aici cu o frecvenţă mai mare decât în oricare alt capitol din VT.

Predicatorul spune că ziua morţii este mai bună decât ziua naşterii. Este una din acele afirmaţii care ne pune pe gânduri. Este ea oare o axiomă generală sau Solomon s-a referit aici doar la un om cu un nume bun? Când se aplică la credincioşii adevăraţi, observaţia este, în fapt, adevărată. Dar nu poate să fie adevărată şi în cazul celor care mor cu păcatele nemărturisite şi neiertate.

În continuare Solomon decide că este mai bine să te duci într-o casă de jale (la o înmormântare), decât să te îndopi la un banchet. Moartea este sfârşitul tuturor oamenilor şi când suntem confruntaţi cu ea în cazul altora, facem dintr-odată bilanţul şi ne gândim la propria noastră plecare spre cele veşnice.

Fiecare persoană cu scaun la cap trebuie să ţină seama de realitatea morţii şi să posede o filozofie de viaţă care să-i permită să înfrunte acea clipă inevitabilă cu seninătate. Evanghelia ne vorbeşte despre Mântuitorul, care, prin intermediul morţii, l-a nimicit pe cel ce are puterea morţii, adică pe diavolul, şi care îi izbăveşte pe toţi cei care, prin frica de moarte, sunt toată viaţa ţinuţi în robie (Evrei 2:14-15).

Un alt lucru superior: întristarea este mai bună decât râsul. Predicatorul era convins că seriozitatea face mai mult decât uşurătatea, întrucât cea dintâi acutizează mintea, ajutând-o să se ocupe de marile probleme ale vieţii, pe când frivolitatea duce la risipă de timp, împiedicându-i pe oameni să trateze lucrurile cu adevărat importante din viaţă.

M-am plimbat o milă cu Plăcerea;

Pe drum, ea o clipă nu tăcu;

Dar după toate cele spuse,

Sunt eu oare mai înţelept?

M-am plimbat o milă cu întristarea;

Şi tot drumul ea o vorbă nu suflă;

Dar vai, ce învăţăminte scumpe îmi fu dat să primesc de la ea!

-R. Browning Hamilton

Căci prin întristarea feţei inima se face mai bună. Este unul din paradoxurile vieţii faptul că bucuria coabitează cu întristarea. Chiar filosofii păgâni au atribuit calităţi terapeutice suferinţei şi întristării. Dar dacă acest principiu este doar în parte valabil pentru necredincios, el este glorios de adevărat în cazul copilului lui Dumnezeu. Întristările şi suferinţele de aici sunt mijlocul prin care se dezvoltă harurile în viaţa sa. Ele îl ajută să aprecieze cu alţi ochi suferinţele lui Cristos şi să-i poată mângâia pe alţii când trec prin încercări similare. În plus, ele sunt o arvună a slavei viitoare (Romani 8:17).

Mintea unei persoane înţelepte îşi păstrează echilibrul şi seninătatea în prezenţa morţii. Un astfel de om poate să facă faţă întristării şi presiunii, deoarece are rădăcinile adânc înfipte. Nebunii nu pot rezista însă în faţa unor crize de proporţii. Ei încearcă să acopere sunetele vieţii cu râs şi veselie. Ei evită contactul cu spitalul şi cu morga deoarece resursele lor superficiale nu-i dotează cu tăria necesară pentru a rămâne în picioare când sunt confruntaţi cu presiunile vieţii.

Mai este şi altceva care este mai bun. „Mai bine să asculţi mustrarea înţeleptului decât să asculţi cântecul celor fără minte." Critica constructivă instruieşte, corectează şi previne. Veselia deşartă a nebunilor nu realizează nimic de valoare perenă.

„Căci râsul celor fără minte este ca pârâitul spinilor sub căldare" - adică se dă în spectacol şi face mult zgomot, dar e neproductiv. Spinii arzând pot pârâi sau sări, dar nu constituie un bun combustibil. Se emană puţină căldură şi focul se stinge repede. Este un zgomot fără eficienţă, spumă fără substanţă.

Chiar şi o persoană înţeleaptă acţionează nechibzuit când devine un opresor înşelător. El devine ahtiat nebun după putere, pierzându-şi simţul echilibrului şi al reţinerii. Şi toţi cei ce se complac în corupţie şi escrocherie nu fac altceva decât să-şi corupă propriile minţi. Odată ce acceptă şpaga, îşi pierd capacitatea de a judeca nepărtinitor.

Lui Solomon i se pare că „mai bun este sfârşitul unui lucru decât începutul lui." Probabil că se gândeşte la extraordinara inerţie care trebuie adesea învinsă pentru a începe un proiect şi la truda şi disciplina de care e nevoie în fazele ei iniţiale. Apoi, prin contrast, există simţul realizării şi satisfacţiei care îi însoţeşte împlinirea. Dar nu-ţi trebuie multă intuiţie pentru a realiza că regula nu se respectă totdeauna. Sfârşitul faptelor neprihănite este mai bun decât începutul, dar sfârşitul păcatului este mai rău. Ultimele zile ale lui Iov au fost mai bune decât începutul vieţii lui (Iov 42:12), dar sfârşitul celor răi este inimaginabil de groaznic (Evrei 10:31).

Predicatorul s-a aflat pe teren mai sigur când a zis: „mai bine cel răbdător în duhul său decât cel mândru în duhul său." Răbdarea este o virtute atrăgătoare, în timp ce mândria este păcatul originar.

Răbdarea îl face pe om potrivit pentru a beneficia de aprobarea lui Dumnezeu (Romani 5:4), în timp ce mândria îl face numai bun pentru nimicire (Proverbe 16:18).

Mai departe, suntem avertizaţi împotriva tendinţei de a scăpa hăţurile din mâini, adică a ne enerva. Lipsa stăpânirii de sine dezvăluie o evidentă slăbiciune de caracter. Cineva spunea că poţi cântări un om după greutatea care trebuie să-l apese ca să-şi piardă cumpătul. Şi dacă ţinem supărarea, nutrind resentimente, ne dăm în vileag, prezentându-ne ca nebuni. Oamenii inteligenţi nu-şi strică vieţile printr-o comportare atât de nesăbuită.

O altă activitate nechibzuită este să trăieşti în trecut. Când îi tot dăm în continuu cu „vremurile bune de altă dată" şi am dori să se întoarcă, fiindcă, spunem noi, au fost atât de minunate - ei bine, atunci trăim într-o lume ireală. Mai bine să înfruntăm condiţiile aşa cum sunt şi să trăim victorioşi în pofida lor. Mai bine să aprinzi o lumânare decât să blestemi întunericul.

Gândul lui Solomon cu privire la înţelepciune şi moştenire poate fi înţeles în mai multe feluri. Mai întâi, „înţelepciunea preţuieşte cât o moştenire" sau cum se spune în versiunile NKJV; şi NASB: înţelepciunea este bună cu o moştenire; adică ea îl învredniceşte pe beneficiar să-şi administreze moştenirea cu atenţie. În al doilea rând, înţelepciunea este bună ca o moştenire; dacă cineva ar putea alege doar o singură moştenire, înţelepciunea ar fi o alegere bună. În al treilea rând, înţelepciunea este la fel de bună ca o moştenire; este o sursă de câştig. De asemenea, este un avantaj pentru „cei ce văd soarele", adică pentru cei care trăiesc pe pământ. Cum se realizează acest lucru ni se explică în versetul 12.

Înţelepciunea se aseamănă cu banii prin faptul că şi un element, şi altul oferă o oarecare protecţie. Cu banii, omul se poate asigura împotriva pierderilor fizice şi financiare, în timp ce înţelepciunea oferă protecţie suplimentară în faţa pericolelor de natură morală si spirituală. De aceea înţelepciunea este superioară; ea păstrează vieţile posesorilor ei, nu doar averile lor.

Când ne amintim că Cristos este înţelepciunea lui Dumnezeu şi că cei care-L găsesc pe El găsesc viaţa, atunci realizăm infinita superioritate a înţelepciunii, în El sunt ascunse toate comorile înţelepciunii şi cunoaşterii (Coloseni 2:3).

Un lucru pe care o persoană înţeleaptă îl va face este să ia în considerare controlul suveran al lui Dumnezeu asupra tuturor chestiunilor. „Cine poate să îndrepte un lucru, dacă El l-a făcut strâmb?" Cu alte cuvinte, cine ar reuşi în încercarea de a contramanda voinţa Lui? Decretele Lui sunt imuabile şi nesupuse manipulărilor omeneşti.

În felul în care a rânduit vieţile noastre, Dumnezeu a găsit de cuviinţă să îngăduie vremuri de prosperitate şi vremuri de strâmtorare. Când vine prosperitatea, ar trebui să ne bucurăm şi să profităm de ea. În ziua nenorocirii, trebuie să realizăm că Dumnezeu trimite şi binele şi răul, fericirea şi necazul, aşa încât omul nu ştie ce urmează să se întâmple în viitor. Asta poate fi atât un semn al îndurării Sale, cât şi o frustrare.

Aici s-ar putea să avem şi gândul potrivit căruia Dumnezeu amestecă binele şi răul, pentru ca oamenii să nu poată să-I bage de vină.

În oricare caz, concluziile sunt în mod distinct subsolare. Ele nu se ridică deasupra cărnii şi sângelui.

Avem o expresie „Acum am văzut totul" când asistăm la situaţii neaşteptate, paradoxale, la surprize cu totul şi cu totul ieşite din comun. Acesta pare să fie sensul celor spuse de Solomon aici. În cursul vieţii lui deşarte, el a văzut toate felurile de contradicţii. El a văzut oameni drepţi murind în tinereţe şi pe cei răi ajungând la bătrâneţe.

Deoarece Predicatorul n-a putut depista o relaţie fixă între neprihănire şi binecuvântare pe de o parte şi păcat şi pedeapsă, pe de altă parte, el a decis că cea mai bună politică este să evite extremele. Această concluzie superficială şi nebiblică e cunoscută sub denumirea de „calea de mijloc" sau aurea mediocritas.

Prin evitarea neprihănirii extreme şi a înţelepciunii excesive, omul poate scăpa de nimicire prematură. Dar această concluzie este, desigur, falsă! Standardul lui Dumnezeu pentru copiii Săi este ca ei să nu păcătuiască (1 Ioan 2:1). Iar garanţia pe care le-o dă El copiilor Săi este că sunt nemuritori până când îşi vor fi încheiat lucrarea.

Celălalt pericol, după părerea lui Solomon, era răutatea extremă. Omul nesăbuit poate fi răpus şi înainte de termen. Prin urmare, calea de mijloc este idealul spre care ar trebui să tindem, spune Predicatorul.

Este clar ca acestea sunt raţionamente omeneşti, nu revelaţii divine. Dumnezeu nu poate trece cu vederea păcatul sub nici o formă. Standardul Lui este întotdeauna perfecţiunea.

Conform Predicatorului, cea mai bună politică este să înţelegi acest fapt - soarta morţii premature a celui exagerat de neprihănit - şi să nu laşi să-ţi scape nici opusul - autodistrugerea celui nesăbuit. Cel ce se teme de Dumnezeu (alegând calea de mijloc) va scăpa de ambele pericole.

Acest sfat îl pune, în mod eronat, pe Dumnezeu într-o poziţie de moderaţie faţă de păcat şi fărădelege. Dar sfatul a derivat din observaţiile pe care le-a făcut Solomon sub soare. Daca scăpăm acest lucru din vedere, vom rămâne perplecşi în faţa unei atari filosofii de o evidentă tentă lumească.

Solomon crede că înţelepciunea oferă mai multă putere şi protecţie unui om decât oferă zece conducători unei cetăţi, ceea ce înseamnă că înţelepciunea este mai mare decât forţa armelor. Dumnezeu nu e neapărat de partea celor mai mari batalioane.

Faptul că acest verset începe cu fiindcă demonstrează că este vital legat de cuvintele precedente. Dar, care este legătura? Legătura este că toţi avem nevoie de beneficiile înţelepciunii pe care ne-a prezentat-o până acum Predicatorul, fiindcă toţi suntem imperfecţi. Nu este nici unul care să fie absolut neprihănit în el însuşi, care să facă binele tot timpul şi care să nu păcătuiască niciodată.

În general se crede că versetul 20 ar propovădui universalitatea păcatului şi această aplicaţie este legitimă. Dar în contextul său, scrie Leopold, versetul ne spune de ce avem nevoie de o alianţă mai consistentă cu acel gen de înţelepciune ce tocmai ni s-a prezentat.

Un sentiment sănătos al propriei noastre imperfecţiuni ne va ajuta să primim criticile fără să ne poticnim. Dacă auzim un slujitor blestemându-ne, deşi ne este mult inferior pe scara socială, ne putem întotdeauna bucura că nu ne cunoaşte mai bine, fiindcă atunci ar avea mai multe de blestemat! Când Şimei l-a blestemat, pe David, Abişai a vrut să-i taie capul, dar replica lui David a lăsat să se înţeleagă că blestemele proferate de Şimei nu erau întru totul neîntemeiate (2Samuel 16:5-14).

Şi să nu uităm niciodată că şi noi am fost vinovaţi de acelaşi lucru. De multe ori i-am blestemat şi noi pe alţii în inima noastră. De aceea, nu prea ne putem aştepta ca alţii să fie perfecţi când noi înşine suntem atât de departe de perfecţiune.

Aceasta este una din frustrările unui perfecţionist. El vrea ca totul şi toţi din jurul lui să fie perfecţi, dar trăieşte într-o lume a imperfecţiunii - şi nici el însuşi nu poate atinge ţelul stabilit pentru alţii.

Predicatorul a făcut uz de extraordinara sa înţelepciune pentru a analiza toate compartimentele vieţii. El a vrut să fie suficient de înţelept pentru a dezlega toate tainele si a descâlci toate încurcăturile. Dar pentru că făcea toate aceste cercetări despărţit de Dumnezeu, el a constatat că i-au scăpat răspunsurile supreme. Fără o revelaţie specială, viaţa rămâne o enigmă de nedezlegat.

Explicaţiile lucrurilor aşa cum există ele sunt îndepărtate, inaccesibile şi extrem de adânci. Lumea este plină de enigme. Tărâmul necunoscutului rămâne neexplorat. Suntem frământaţi de taine şi întrebări fără răspuns.

În pofida eşecului său de a găsi răspunsuri, Solomon a căutat cu îmfrigurare şi perseverenţă o înţelepciune superioară şi rezolvarea ecuaţiei umane. El a dorit să înţeleagă răutatea prostiei, chiar a nechibzuinţei şi nebuniei, adică, de ce se dedau oamenii la desfrâu şi ruşine.

În acest sens, el s-a gândit mai ales la o femeie uşoară sau o prostituată - o femeie a cărei influenţă este mai amară decât moartea. Mintea ei este plină de şiretlicuri prin care să momească bărbaţii, iar cei prinşi în mrejele ei sunt legaţi ca-n lanţuri. Orice om a cărui dorinţă este să-I fie pe plac lui Dumnezeu va scăpa de cursele ei, dar cel ce se joacă cu păcatul va da negreşit de ea şi va fi prins în mrejele ei.

Este foarte posibil ca femeia de aici să fie un tip al lumii sau al înţelepciunii lumii (Coloseni 2:8; Iacov 3:15).

Versetele 27-29 par să exprime dezamăgirea generală resimţită de Solomon faţă de semenii săi, adică celelalte fiinţe umane. Ori de câte ori făcea cunoştinţă cu cineva, avea mari speranţe, dar după ce ajungea să cunoască mai bine persoana respectivă, speranţele îi erau spulberate. Nimeni nu se ridica la înălţimea idealului său, nici unul nu era pe măsura aşteptărilor sale. Poate că întâlnea o persoană atrăgătoare şi se gândea. Trebuie să cunosc persoana respectivă mai îndeaproape. Aş dori să clădesc o prietenie mai intimă cu ea. Dar cu cât ajungea s-o cunoască mai bine pe această cunoştinţă, cu atât mai deziluzionat era. El a constatat că nu există nici un străin perfect şi că, după cum spune proverbul englez, Familiarity breeds contempt (sau, cum am spune pe româneşte: „Dacă-i dai nas lui Ivan ţi se suie pe divan" n.tr.).

Solomon a decis să facă totalul prieteniilor în care a găsit o oarecare măsură de satisfacţie reală şi speranţe împlinite. Dintre toţi oamenii pe care i-a cunoscut, pe câţi i-a considerat ca adevăraţi „fraţi de cruce"? De nenumărate ori a căutat persoana desăvârşită, dar n-a găsit nici una. Toţi cei pe care i-a cunoscut aveau cusururi şi slăbiciuni de caracter. Tot ce a descoperit a fost că oamenii buni se întâlnesc rar iar femeile bune şi mai rar. A găsit un om între o mie care să se apropie de idealul său, adică un bărbat loial, pe care să te poţi bizui - un prieten altruist.

Dar n-a găsit nici o femeie la o mie care să-l impresioneze ca o candidată cât de cât apropiată de idealul său de excelenţă. N-a găsit nici o femeie între toate acestea. O atare izbucnire de şovinism bărbătesc şi prejudecată faţă de femei ne este cu neputinţă de înţeles şi inadmisibil, ba chiar insultător, celor din vremea noastră, dar asta se datorează faptului că sistemul nostru de valori se întemeiază pe principii creştine. În schimb pentru evreul ortodox nu ar fi deloc o expresie şocantă. În definitiv, el mulţumeşte zilnic lui Dumnezeu că nu s-a născut femeie! Totodată afirmaţia lui Solomon nu ar fi deloc şocantă pentru unii bărbaţi aparţinând altor culturi, în cadrul cărora femeile sunt privite ca simple obiecte, tratate ca sclavi şi considerate proprietate.

Comentatorii se dedau aici la tot felul de exhibiţii şi jonglerii de interpretare, cu scopul de a mai îndulci niţel efectul tăietor al asprelor cuvinte rostite de Solomon în acest punct. Dar oricât de bine intenţionate ar fi eforturile lor, rezultatul este sortit eşecului. Faptul rămâne că Predicatorul a vrut să spune exact ceea ce a spus! Iar concluzia sa e împărtăşită şi azi de atâţia bărbaţi din toate lumea, a căror concepţie este firească şi mărginită doar la lumea actuală.

Concepţia lui Solomon despre femei a fost groaznic de unilaterală. G. Campbell Morgan a oferit o opinie mai echilibrată când a spus: Influenţa femeilor este cât se poate de decisivă fie în bine, fie în rău. Am auzit odată unui din cei mai fini observatori afirmând că nici o mişcare importantă de ridicare a nivelului omenirii n-a fost generată în istoria omenirii fără contribuţia influentă a femeii. Dacă o evaluare atât de superlativă poate fi susţinută cu dovezi reale rămâne de văzut. Însă eu cred că există un sâmbure de adevăr în această afirmaţie. Totuşi la fel de adevărată este şi afirmaţia că femeile au jucat un rol înfiorător de mare în coruperea omenirii. Când femeile unei naţiuni au un caracter nobil, viaţa acelei naţiuni e sănătoasă. Când însă un popor are parte de femei stricate, puţine şanse de supravieţuire i-au rămas. Femeia este ultima fortăreaţă a binelui sau răului. Compasiunea şi cruzimea îmbracă forme extreme la ea.'

Ulterior Solomon s-a răscumpărat, compunând unul din cele mai alese omagii aduse femeii - capitolul 31 din cartea Proverbe. În cartea Eclesiastul el scrie din perspectiva pământească a celui dominat de prejudecăţi faţă de femei, dar la Proverbe 31 el scrie de pe culmile elevate ale revelaţiei divine.

Odată cu apariţia credinţei creştine, femeia a atins piscurile cele mai înalte ale ascendenţei ei spre demnitate şi respect. Domnul Isus este cel mai fidel Prieten şi Emancipator al ei.

În timp ce Predicatorul medita la nesfârşitele sale dezamăgiri faţă de oamenii pe care i-a cunoscut, el a tras concluzia corectă că omul a căzut din starea sa iniţială. Cât de adevărate sunt aceste cuvinte! Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său şi după asemănarea Sa. Dar omul a umblat cu multe şiretlicuri păcătoase care au denaturat şi ruinat chipul divin din el.

Dar chiar şi în starea sa decăzută, omul continuă să manifeste o foame intuitivă de a atinge perfecţiunea. Toată viaţa şi-o petrece căutând partenerul perfect de viaţă, slujba perfectă, situaţia şi locul perfect în toate. Dar nu poate găsi perfecţiunea nici la alţii, nici la el însuşi. Necazul este că această căutare a sa după perfecţiune se limitează la sfera de sub soare. Numai o singură viaţă perfectă a fost trăită pe acest pământ şi anume viaţa Domnului Isus Cristos. Dar acum El Se află deasupra soarelui, preamărit la dreapta lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu împlineşte foamea omului după perfecţiune doar cu Cristos - cu nimeni altul şi cu nici un alt lucru.

În pofida eşecului înţelepciunii umane de a rezolva problemele sale, Solomon l-a admirat totuşi pe omul înţelept mai mult decât pe ceilalţi. Nimeni altul nu este calificat să cerceteze sensurile ascunse ale lucrurilor. În ce-l priveşte pe Predicatorul Rege, înţelepciunea se oglindeşte chiar în înfăţişarea fizică a cuiva. Faţa sa radiază iar asprimea de pe chip este îndulcită.

Înţelepciunea te învaţă cum să te comporţi în prezenţa regelui, fie că prin rege se înţelege Dumnezeu, fie un monarh pământean. Mai întâi de toate, înţelepciunea inculcă supunerea, obedienţa. Textul original al părţii a doua a acestui verset este dificil de înţeles, fiind posibile mai multe variante, după cum rezultă şi din următoarele traduceri.

şi asta cu privire la jurământul lui Dumnezeu (KJV).

din pricina jurământului înaintea lui Dumnezeu (NASB).

din pricina jurământului tău în faţa lui Dumnezeu (NKJV).

Jurământul de aici se referă probabil la jurământul de fidelitate pe care-l face cineva în faţa guvernului sau la jurământul de credinţă făcut în faţa lui Dumnezeu prin care El a dat autoritate regilor să domnească (de ex. Psalmi 89:35).

Neclaritatea persistă şi în versetul 3. Am putea înţelege din acest verset că se recomandă să ieşi din prezenţa regelui de îndată ce se ivesc probleme. Sau dimpotrivă sfatul ar putea fi că nu e înţelept să ieşi în grabă din prezenţa monarhului, fie cuprins de mânie, fie de neascultare, obrăznicie sau pentru că ai refuzat să faci ceea ce ţi-a cerut (KJV, NASB, NKJV).

În orice caz ideea subliniată de acest text este că nu e înţelept să te opui unui rege, întrucât are autoritatea de a face tot ce vrea.

Ori de câte ori un rege vorbeşte, cuvântul lui e sprijinit de forţa de care dispune. Este suprem şi nu poate fi pus în discuţie de supuşii săi.

Cei care ascultă porunca regelui nu au de ce se teme de dezaprobarea maiestăţii sale. Înţelepciunea te învaţă ce se cuvine să faci, cât şi timpul potrivit şi procedura în care trebuie să aduci la îndeplinire edictele regale.

Există un mod corect şi unul greşit de a face un lucru, după cum este şi un timp corect şi unul greşit în care să-l faci. Necazul cel mai mare de care se loveşte omul este că nu poate discerne aceste clipe ale destinului.

Atâtea lucruri el nu ştie să le facă, nici cum să le facă. Nu poate şti viitorul - ce se va întâmpla şi când.

El nu poate opri duhul său să plece, după cum nu poate stabili clipa morţii sale. El nu se poate lăsa la vatră din acest război pe care-l poartă moartea fără încetare împotriva lui. Nu poate primi nici o scutire sau amânare sub nici o formă de răutate la care se poate deda.

Există unele lucruri pe care Predicatorul le-a observat pe când studia viaţa sub soare, într-o lume în care un om îl zdrobeşte pe altul sub călcâi, în care un om îşi exercită autoritatea asupra altuia în dauna sa.

Atâtea aspecte ale vieţii sunt superficiale. Cel rău moare şi este îngropat. Cândva făcea pelerinaje la lăcaşul de închinăciune. Acum după ce a trecut la cele veşnice, oamenii îl laudă pentru pioşenia sa în însăşi cetatea în care îşi pusese în aplicare planurile sale nelegiuite. Religia poate fi o faţadă în spatele căreia se ascunde necinstea. Este atât de deşartă şi lipsită de sens!

Termenele nesfârşite de amânare la un proces şi prelungirea rostirii sentinţei şi pedepsirii infractorilor nu face altceva decât să încurajeze nerespectarea legii şi să creeze o atitudine de dispreţ la adresa sistemului juridic. Deşi este important să li se garanteze tuturor acuzaţilor accesul la un proces echitabil în justiţie, se poate ajunge în situaţia nedorită în care „drepturile" răufăcătorului sunt protejate peste măsură, în dauna drepturilor victimei. Administrarea echitabilă, imparţială şi grabnică a actului de justiţie are un puternic efect de disuasiune şi de prevenire a criminalităţii. Pe de altă parte, amânările interminabile îi încurajează pe infractori să calce legea cu şi mai multă impunitate. Acesta e motivul pentru care fie că scapă nepedepsiţi, fie se aleg cu o sentinţă uşoară. Ei îşi spun că le merge, că vor scăpa basma-curată.

Deşi Solomon a văzut unele excepţii de la această regulă, totuşi el a fost încredinţat că cei ce se tem de Dumnezeu o duc mai bine, în cele din urmă. Chiar dacă un răufăcător înrăit ajunge să trăiască până la adânci bătrâneţe, excepţia aceasta nu anulează regula potrivit căreia neprihănirea va fi, în cele din urmă, răsplătită, pe când viaţa celui nelegiuit este aspră.

Predicatorul era convins că cel rău este, în ultimă instanţă, un faliment, că va pierde. Prin eşecul său de a se teme de Dumnezeu, el se condamnă la o viaţă scurtă. Viaţa lui e trecătoare ca o umbră.

Solomon pare să alterneze între regula generală şi câteva excepţii şocante. Uneori oamenii drepţi par să fie pedepsiţi ca şi când ar fi răi. Iar alteori oamenii răi par să fie răsplătiţi ca şi când ar fi persoane cumsecade şi cetăţeni cu o bună reputaţie. Aceste abateri de la ceea ce credea el că trebuie să fie norma l-au făcut pe Regele Filozof să rămână profund dezamăgit de deşertăciunea vieţii.

Singura soluţie logică, în opinia sa, este să te bucuri de viaţă cât mai poţi. Nu este nimic mai bun sub soare decât să mănânci, să bei şi să te distrezi. Asta-i rămâne cuiva din toată truda sa pe parcursul vieţii pe care i-o dă Dumnezeu în această lume. Lui Solomon nu-i plac promisiunile unei vieţi de apoi, Ce-i acum şi aici - asta doreşte să aibă el!

Prin urmare, Predicatorul s-a consacrat sarcinii de a găsi toate răspunsurile. Şi-a instruit mintea să studieze filozofia, punându-şi în gând să găsească resorturile ascunse ale activităţilor vieţii - sarcină care te face să nu ai somn, nici ziua, nici noaptea.

Apoi a constatat ca Dumnezeu a aranjat lucrurile de aşa natură încât omul să nu poată reasambla toate componentele unui tablou din segmente decupate. Indiferent cât de mult s-ar strădui, nu va ieşi la liman. Şi oricât de strălucit ar fi, nu va putea găsi răspunsuri la toate întrebările.

În capitolul 9, Predicatorul a luat toate acestea în considerare, încercând să aibă o perspectivă cât mai cuprinzătoare şi mai exhaustivă. A văzut că oamenii buni şi oamenii înţelepţi şi tot ce fac aceştia sunt în mâna lui Dumnezeu. Dar dacă acest lucru li se întâmplă ca semn al iubirii sau urii lui Dumnezeu, asta n-o ştie nimeni. Întregul viitor este necunoscut şi cu neputinţă de a fi cunoscut; orice se poate întâmpla.

Ceea ce face ca totul sa fie atât de enigmatic este faptul că cei neprihăniţi şi cei răi, cei buni şi cei răi, cei curaţi şi cei necuraţi, închinătorul şi neînchinătorul toţi sfârşesc în acelaşi loc - în mormânt! Cât priveşte încercarea de a scăpa din ghearele morţii, neprihănitul nu are nici un avantaj asupra celui rău. Cei ce jură sunt în aceeaşi strâmtorare ca cei ce nu jură.

Iată marea nenorocire a vieţii: faptul ca moartea îi atinge în final pe oamenii din toate păturile sociale. Oamenii pot trai vieţi deşănţate, pline de nebunie, pentru ca la urmă să-i aştepte moartea. Oare nu este asta o cumplită nedreptate, ca moartea să pună capăt existenţei?

Cât trăieşte omul, mai este nădejde. Adică mai are la ce spera, poate privi cu încredere în viitor. În această privinţă, un câine viu este mai bun decât un leu mort. Aici câinele e prezentat nu ca cel mai bun prieten al omului, ci ca reprezentant al celor mai josnice forme ale vieţii animale. Leul în schimb este regele fiarelor, falnicul şi puternicul stăpân peste ele.

Cel puţin cei vii ştiu că vor muri, dar morţii nu mai ştiu nimic despre ce se petrece în lume. Învăţătorii falşi recurg mereu la acest verset pentru a încerca să demonstreze că sufletul adoarme când omul moare; că acesta n-ar mai fi conştient când îşi dă duhul. Dar este total lipsit de sens să încerci să clădeşti o doctrină despre viaţa de apoi pe baza acestui verset sau a acestei cărţi pe care o studiem. După cum s-a subliniat de nenumărate ori, Eclesiastul reprezintă concluziile cele mai avansate ale omului în căutarea de către acesta a răspunsurilor ,,sub soare" Sunt prezentate aici concluzii bazate pe observaţii şi pe logică, iar nu pe revelaţia divină. Este gândirea unui om înţelept, dacă n-ar avea o Biblie.

Ce ai crede dacă ai vedea pe cineva murind, urmărind cum trupul îi este coborât în groapă, ştiind că în cele din urmă se va întoarce în ţărână? Poate că ţi-ai zice: Iată, totul s-a sfârşit! Prietenul meu nu mai ştie nimic acum. Nu se mai poate bucura de nici o activitate. A uitat totul şi în curând el însuşi va fi uitat.

Şi exact aşa stau lucrurile - şi-a spus Solomon. După ce a murit cineva, nu mai este nici dragoste, nici ură, nici invidie nici vreo altă emoţie umană. Niciodată persoana respectivă nu va mai lua parte la activităţile şi experienţele proprii acestei lumi.

Şi astfel din nou Predicatorul revine la concluzia sa de bază: trăieşte-ţi viaţa, distrează-te, savurează mâncarea, înveseleşte-ţi inima cu vin. Dumnezeu deja a aprobat ceea ce faci şi-ţi spune că din punctul Lui de vedere totul e în ordine.

Poartă îmbrăcăminte cu culori vii, nu straie de doliu! Toarnă parfum pe cap, nu cenuşă. Unii oameni cred că lumea a fost creată pentru ca doar să ne veselim şi să petrecem în ea - printre aceştia numărându-se şi Solomon.

Bucuriile relaţiei de căsnicie trebuie exploatate la maximum, cât mai este posibil. Din moment ce e o viaţă plină de deşertăciune cea pe care o trăieşti, se merită s-o trăieşti din plin. Bucură-te de fiecare zi în parte, deoarece cu asta te vei alege din toată truda şi necazul tău.

Versetele 7-9 sunt izbitor de similare cu următorul pasaj din epopeea lui Ghilgameş, o străveche operă literară despre nemurire şi despre marele diluviu:

De când l-au creat zeii pe om

Moartea i-au rânduit,

Viaţa în mâinile lor o deţin,

O, tu Ghilgameş, umple-ţi pântecele!

Zi şi noapte bucură-te,

Ceas de ceas veseleşte-te.

Hainele să-ţi fie luminoase,

Capul ţi-L purifică, spală-l cu apă.

Să-ţi dorești copiii pe care mâna ta-i posedă.

Iar la sân nevasta ţi-o dezmiardă.

Semnificaţia acestui pasaj nu constă în faptul că un autor ar fi copiat de la celălalt, ci că înţelepciunea omului sub soare îl conduce la aceleaşi concluzii. Cel puţin asta m-a impresionat când am citit prezentarea concisă a umanismului de către Denis Alexander, şi ce ne oferă acesta nouă celor din vremea de acum: Modelul umanist este totuşi o pilulă greu de înghiţit. Ca reprezentant al generaţiei de la finele secolului al douăzecilea, formată în cea mai mare parte din tineri sub vârsta de treizeci de ani, eu sunt rugat mai întâi să cred că sunt produsul unui proces exclusiv evolutiv. Singurele cerinţe prealabile pentru acest proces sunt prezenţa materiei, timpului şi întâmplării. Din pricina faptului că în urma unui ciudat capriciu ai sorţii eu şi alţi oameni suntem singurele structuri fizice care ne-am nimerit să fim înzestraţi cu conştiinţa propriei noastre existenţe, acum eu trebuie să mă consider pe mine însumi şi pe alţii mai valoros decât alte structuri fizice, ca de exemplu iepurii, copacii sau pietrele, cu toate că peste o sută de ani atomii trupului meu descompus s-ar putea să nu se mai distingă de ai altora. Mai mult, masa de atomi vibranţi din capul meu are, chipurile, mai multă semnificaţie decât cei din capul unui iepure, de pildă.

În acelaşi timp, mi se spune că moartea este sfârşitul, punctul terminus. Raportat la scara timpului evoluţiei, viaţa mea este un abur care curând se risipeşte. Orice sentimente de dreptate sau nedreptate aş avea în această viaţă, toate strădaniile mele, toate deciziile mele cele

mai importante vor fi înghiţite în cele din urmă în nesfârşitul marş al timpului. Peste câteva milioane de ani, o simplă minusculă picătură în comparaţie cu suma totală a istoriei, memoria celei mai frumoase literaturi, arta cea mai măiastră, până şi vieţile cele mai strălucite vor fi cu toate îngropate în inexorabila descompunere a celei de-a doua legi a termodinamicii. Hitler şi Martin Luther King, James Sewell şi Francis de Assisi, Preşedintele Mao şi Robert Kennedy -vor fi cu toţii şterşi şi risipiţi în hăul lumii necugetătoare.

Prin urmare, mi se spune, trebuie să îndrept cum pot o lucrare prost făcută. Deşi mă încearcă puternice sentimente de transcendenţă, o convingere profundă că nu sunt doar o întâmplare a capriciului orb al evoluţiei, totuşi trebuie să dau uitării aceste întrebări tulburătoare, preocupându-mă în schimb cu problemele reale cum ar fi necesitatea de a trăi în mod responsabil în societate. Deşi în meseria mea studiez creierul omului ca pe un mecanism al naturii, asemenea oricărui alt mecanism al naturii, trebuie totuşi să cred că omul e înzestrat cu o valoare intrinsecă specială, ce o depăşeşte pe cea a animalelor, şi deşi emoţiile mele îmi spun că asta s-ar putea să fie adevărat, nu mi se dau alte motive obiective în sprijinul acestor convingeri.

Maxima din versetul 10, una din cele mai binecunoscute în această carte, este folosită adesea de către credincioşi pentru a-i încuraja pe fraţii lor de credinţă să se lanseze cu râvnă în lucrarea pentru Domnul şi, negreşit, nu e un sfat rău. Dar luat în contextul său, pasajul ne spune că trebuie să gustăm absolut orice plăcere şi delectare posibilă până mai este posibil, pentru că în mormântul unde ne ducem fără putinţă de revenire nu vom mai putea lucra, inventa, gândi sau cunoaşte nici un lucru.

Sfatul dăruit în acest verset este excelent. Ceea ce e greşit este motivul! Şi chiar şi sfatul trebuie limitat neapărat la activităţi legitime, utile şi edificatoare în ele însele.

Un alt lucru pe care l-a observat Predicatorul este că norocul şi şansa joacă un rol major în viaţă. Nu câştigă cursa întotdeauna cel mai iute alergător. Nu ostaşii cei mai viteji câştiga întotdeauna bătălia. Cei înţelepţi nu au parte de cele mai alese bucate. Cei mai deştepţi nu sunt totdeauna şi cei mai bogaţi. Iar preşedinte nu ajunge totdeauna cel mai capabil. Ghinionul se ţine scai de toţi. Timpul şi întâmplarea sunt factori ce joaca un rol important în succes şi eşec. Când miliardarul J. Paul Getty a fost întrebat care este secretul succesului său, a răspuns: „Unii descoperă zăcăminte de ţiţei, alţii nu."

Şi astfel nimeni nu ştie când va veni năpasta. Ca peştele prins în mreajă şi ca pasărea în laţ, omul este copleşit de ghinion sau chiar de moarte. Niciodată nu ştie pe care glonte e scris numele sau.

O altă durere a inimii în viaţă este faptul că înţelepciunea nu este întotdeauna apreciată la justa ei valoare. Să dăm un exemplu: Era o cetate mică cu câţiva locuitori, ceea ce însemna că nu se putea apăra cum trebuie. Un rege puternic a împresurat-o cu artilerie, pregătindu-se să-i surpe zidurile.

Când situaţia părea disperată, un om sărac, dar foarte înţelept a propus un plan prin care a putut fi salvată cetatea. O clipă omul s-a bucurat de faimă, fiind considerat erou, dar îndată după aceea a fost dai uitării.

Predicatorul s-a întristat la gândul că deşi înţelepciunea este mai bună decât puterea, sfatul omului sărman a fost curând acoperit de dispreţ. De îndată ce a trecut criza, pe nimeni n-a mai interesat ce a avut el de spus.

Parabola aceasta are un evident ton evanghelistic. Cetatea este ca sufletul unui om - mică şi lipsită de apărare. Formidabilul rege este Satana, hotărât să invadeze şi să nimicească (2 Corinteni 4:4; Efeseni 2:2). Izbăvitorul este Mântuitorul - sărac (2 Corinteni 8:9) şi înţelept (1 Corinteni 1:24; Coloseni 2:3). Deşi El a adus izbăvire, totuşi ce puţin este apreciat şi onorat El! Cei mai mulţi oameni din lume trăiesc ca şi când El nu şi-ar fi dat viaţa, murind pe cruce. Ba chiar şi creştinii sunt uneori nepăsători când vine vorba să-şi aducă aminte de El în felul rânduit de El, la Cina Domnului.

Totuşi în pofida ingratitudinii si indiferenţei omului, rămâne valabil şi astăzi faptul că cuvintele înţelepţilor, rostite în surdină, valorează mai mult decât toate strigătele unui domnitor puternic al nebunilor.

Înţelepciunea este superioară armelor şi muniţiilor. La 2 Samuel 20:14-22 citim despre o femeie înţeleaptă care a izbăvit cetatea Abel din Bel Maachah când Ioab a împresurat-o.

Dar un singur păcătos nechibzuit poate strica mult bine făcut de un înţelept, după cum vulpile mici strică viile.

Când musca e prinsă în untdelemnul negustorului şi moare, untdelemnul capătă miros neplăcut. Şi prin aceasta se construieşte o analogie cu purtarea omului. Un om poate să-şi clădească o bună reputaţie de om înţelept şi onorabil, dar toate acestea şi le poate ruina printr-un singur pas greşit. Oamenii îşi vor aminti de o mică indiscreţie, uitând ani şi ani de vrednice realizări. Oricine poate să-şi strice reputaţia rostind doar trei cuvinte nepotrivite în public.

Mâna dreaptă este de obicei considerată mai plină de dexteritate, stânga fiind mai puţin îndemânatică. Un om înţelept ştie care e calea dreaptă de a face un lucru. Neînţeleptul este însă un om stângaci, nepriceput.

Chiar şi atunci când un nebun face un lucru simplu, cum ar fi să umble pe drum, trădează o lipsă de bun simţ. El arată tuturor că este nebun, ceea ce poate însemna că îi face pe toţi proşti, ori că-şi arată ignoranţa prin tot ce face. Probabil că varianta din urmă este cea corectă.

Dacă un demnitar îşi iese din fire, mâniindu-se pe tine, cel mai bine este să nu pleci îmbufnat. Mai bine este să fii blând şi smerit, ceea ce va avea darul de a-l îmbuna şi a-l ajuta să-ţi treacă cu vederea infracţiuni mai grave.

O altă inconsecvenţă care l-a deranjat pe Solomon în această lume atât de strâmbă în care trăim provenea din deciziile neînţelepte şi nedreptăţile emanate de la un dregător. Adesea sunt numiţi în posturi importante persoane lipsite de calificările necesare, în timp ce oameni capabili îşi irosesc talentele în posturi mărunte.

Astfel servitorii adesea călăresc pe cai, în timp ce prinţii trebuie să meargă pe jos. Atari inechităţi există în domeniul politic, în industrie, în serviciile militare şi în viaţa religioasă.

Cine sapă groapa altuia ca să-i facă rău va fi victima propriei sale răutăţi. Vorba proverbului: blestemele se întorc împotriva celui care le rosteşte. Oricine dărâmă un zid de pietre, fie pentru ca să pătrundă ilegal pe proprietatea cuiva, fie pentru a muta hotarul se poate aştepta să fie muşcat de un şarpe sau să plătească pentru fapta sa necinstită în altă modalitate neplăcută.

Chiar activităţile legitime comportă anumite riscuri. Pietrarul de la cariera de piatră riscă să fie rănit de pietrele ce cad iar tăietorul de lemne riscă să fie rănit de secure. Este bine să se lucreze cu scule bine ascuţite. Altminteri, lucrarea va dura mai mult decât trebuie. Timpul cheltuit cu ascuţitul securii compensează timpul şi efortul economisite prin faptul să se lucrează cu o sculă bună. Înţelepciunea ne învaţă că trebuie să ne folosim de orice mijloace de reducere a timpului şi de uşurare a muncii. După cum redă acest verset Leupold: „înţelepciunea pregăteşte calea succesului."

La ce e bun îmblânzitorul de şerpi dacă reptila înţeapă înainte ca el să-şi rostească descântecele? Sau cum am spune noi (în lumea anglo-saxonă, n.tr.) ce rost are să încui grajdul, după ce a fost furat calul? Adesea lucrurile trebuie făcute la timp pentru ca să fie de folos şi să-şi atingă scopul.

Cuvintele gurii unui înţelept îi aducă stimă, deoarece sunt pline de har. Cuvintele unui nechibzuit se dovedesc a-i fi pierzarea. Poate că la început spune o mulţime de prostii nevinovate, dar pe parcurs se ambalează, devenind un nebun nepotolit.

Nebunul nu ştie când să se oprească. Încontinuu toarnă vrute şi nevrute. Vorbe cu nemiluita. El debitează volume, ca şi când ar avea răspunsul la toate, de parcă ar şti totul. Nesfârşita lui trăncăneală are întotdeauna grijă să se refere şi la ce va face el în viitor. Este ca bogatul nechibzuit care a spus: ,,Iată... ce voi face: îmi voi strica hambarele şi - voi construi altele mai mari; acolo voi strânge toate recoltele şi toate bunătăţile mele. Şi voi zice sufletului meu: «Suflete, ai multe bunătăţi strânse pentru mulţi ani; odihneşte-te, mănâncă, bea şi veseleşte-te! (Luca 12:18-19). Dar el nu ştie ce se va întâmpla în viitor. Mai bine ar zice: „Dacă va voi Domnul, vom face cutare şi cutare lucru" (Iacov 4:15).

El se istoveşte muncind în mod ineficient şi neproductiv. Nu vede nici măcar lucrurile evidente şi nu poate nimeri nici măcar un lucru ce iese uşor în evidenţă: o cetate. Poate am putea adăuga aici că nici atâta nu ştie să intre înăuntru, adăpostindu-se de ploaie. Nepriceperea sa cu privire la chestiuni simple ca acestea face ca orice planuri de viitor ale acestui om să pară cu totul ridicole.

Vai de ţara al cărei domnitor este lipsit de maturitate şi uşor de impresionat ca un copil, ai cărei legislatori chefuiesc de dimineaţa, în loc să-şi vadă de îndatoriri. Fericită este ţara în care regele este un om de caracter şi în care ceilalţi dregători se poartă cu demnitate şi stăpânire de sine, mâncând ca să prindă putere, iar nu pentru ca să se îmbete.

Persistenţa în lene şi absenţa oricărei îngrijiri fac să se prăbuşească o casă, fie că prin asta se înţelege un guvern sau viaţa unui om. Orice acoperiş va începe să aibă fisuri prin care pătrunde ploaia, dacă proprietarul nu îl întreţine cum se cuvine.

Ora mesei este privită cu multă satisfacţie de mulţi. Vinul dă un plus de veselie vieţii. Banii sunt soluţia la orice problemă.

Să fi crezut oare Solomon că banii sunt cheia oricăror plăceri? Poate că nu a vrut să spună altceva decât că banii îl ajută pe om să cumpere tot ce-şi doreşte de mâncat şi de băut. Sau poate că nu făcea altceva decât să citeze spusele dregătorilor beţi din versetul 16 când aceştia au fost avertizaţi că excesele lor vor duce la dezastre (v. 18). Realitatea e însă că, aşa cum a spus cineva, poţi cumpăra orice cu bani, numai fericire nu şi că prin ei poţi ajunge oriunde, dar nu şi în cer. Viaţa unui om nu constă din belşugul de lucruri pe care-l posedă.

Ai grijă să nu vorbeşte de rău pe rege sau pe subordonaţii bogaţi ai acestuia. Poate crezi că nimeni nu aude, dar până şi zidurile au urechi şi o pasăre nebănuitoare va duce mesajul la palatul regal. „Indiscreţiile prind aripi."

Aici pâinea este un simbol al cerealelor din care e făcută. A arunca pâinea pe ape se referă probabil la practica de a semăna în zone inundate sau la comerţul pe mări. În orice caz, gândul care se desprinde de aici este că răspândirea pe scară largă a ceea ce este bun va avea drept urmare o bogată recoltă.

Versetul acesta este o referire valabilă la evanghelie. Poate că nu vedem imediat roadele, când împărţim cu alţii pâinea vieţii, dar în cele din urma secerişul nu se va lăsa aşteptat.

A o împărţi în şapte şi chiar în opt sugerează două lucruri: o generozitate neţărmurită sau o diversificare a întreprinderilor. Dacă e vorba de primul sens, atunci ideea subliniată este că trebuie să ne purtăm cu o bunătate fără prefăcătorie în orice situaţie, pentru că s-ar putea să vină vreo nenorocire sau vreun necaz, când acest lucru nu va mai putea fi făcut. Cei mai mulţi oameni pun deoparte bani pentru zile negre. Dar versetul acesta ne îndeamnă să adoptăm un spirit de largheţe pe planul dărniciei, din pricina incertitudinilor vieţii.

Sau înţelesul versetului ar putea fi următorul: Nu pune toate ouăle într-un singur coş. Investeşte în mai multe întreprinderi, pentru ca dacă una din ele va da faliment, să ai altele care să-ţi aducă câştig. Asta se înţelege prin diversificare.

Versetul 3 continuă ideea din cel precedent, în special cu privire la relele care s-ar putea să vină pe neaşteptate în această lume. Sugerează că există o anumită inevitabilitate şi finalitate în legătură cu calamităţile acestei vieţi. Cu aceeaşi certitudine cu care norii încărcaţi de ploaie se varsă pe pământ, tot aşa necazurile şi încercările vor veni negreşit peste oameni. Şi după ce un copac a fost doborât, nu mai poate fi ridicat, asemenea unui monarh căzut. Soarta-i este pecetluită.

O altă aplicaţie mai largă a versetului ne este redată de următoarele versuri:

Cum cade un pom, aşa va sta, Cum trăieşte un om, aşa va muri, Cum moare un om, aşa va fi. Toţi anii veşniciei. - John Ray

Este posibil să fii excesiv de precaut. Dacă vei aştepta până când toate condiţiile vor fi prielnice, nu vei mai realiza nimic. Căci întotdeauna va bate puţin vântul şi vor fi nori pe cer. Dacă vei aştepta să nu adie deloc vântul, nu vei mai însămânţa. Dacă vei zăbovi până nu va mai exista pericolul să ploaie, recoltele vor putrezi pe câmp şi vor rămâne neculese. Omul care aşteaptă certitudinea va aştepta la nesfârşit.

Întrucât nu cunoaştem decât în parte, va trebui să ne târâm înainte cum putem, beneficiind la maximum de cunoştinţele de care dispunem. Nu înţelegem deplasările vântului, nici modul în care iau naştere oasele în pântecele unei mame însărcinate. După cum nu înţelegem tot ce face Dumnezeu sau de ce.

Întrucât nu cunoaştem acest lucru, cel mai înţelept este să umplem fiecare clipă din zi cu tot felul de munci productive. Căci nu avem de unde şti care activităţi vor propăşi. Poate toate vor fi încununate cu succes.

În răspândirea Cuvântului lui Dumnezeu, succesul ne este garantat. Totuşi este adevărat şi aceea că unele metode sunt mai rodnice decât altele. Prin urmare, trebuie să fim neobosiţi, întreprinzători, ingenioşi şi credincioşi în slujirea creştină. Apoi şi noi trebuie să semănăm în dimineaţa vieţii şi să nu cădem de oboseală înspre seară. Suntem chemaţi la slujire neobosită.

Prin lumină s-ar putea înţelege zilele luminoase ale tinereţii. Ce minunat e să fii tânăr! Să fii sănătos şi plin de viaţă! Dar indiferent câţi ani de vigoare şi prosperitate îi sunt daţi unui om, el trebuie să nu piardă din vedere faptul că zilele întunericului vor veni negreşit. Durerile şi neputinţele bătrâneţii sunt inevitabile. Searbădă şi anevoioasă mai e această perioadă a vieţii!

E greu de ştiut dacă versetul 9 este un sfat sincer, sau expresia cinică a unui bătrân deziluzionat. Fă ce-ţi doreşte inima şi vezi cât mai mult. Dar nu uita că în cele din urmă Dumnezeu te va chema la judecată, adică la judecata bătrâneţii, care i se părea lui Solomon ca o retribuţie divină pentru păcatele comise în tinereţe.

Cât eşti tânăr trăieşte la maximum clipele de fericire şi redu cât mai mult clipele de întristare şi necaz. (Răul de aici se referă probabil la necazuri, nu la păcat.) Copilăria şi tinereţea sunt o deşertăciune, deoarece trec atât de repede.

Nicăieri în literatură nu găsim o descriere mai plastică a bătrâneţii decât în prima jumătate a capitolului 12. Sensul nu e la suprafaţă, ci trebuie căutat cu stăruinţă în adânc, deoarece se prezintă sub formă de alegorie. Dar în curând se conturează imaginea unui bătrân ce-şi târăşte anevoios picioarele, umblând ca un muzeu geriatrie ambulant, îndreptându-se încet dar sigur spre mormânt.

Tristul tablou al bătrâneţii şi senilităţii este un avertisment pentru tineri să-şi aducă aminte de Creatorul lor în zilele tinereţii lor. Observaţi că Solomon nu spune Domnul sau Mântuitorul sau Răscumpărătorul, ci Creatorul lor. Este singurul mod în care L-a putut cunoaşte Solomon pe Dumnezeu din perspectiva sa de sub soare. Dar chiar şi aşa sfaturile sunt bune. Tinerii trebuie într-adevăr să-şi aducă aminte de Creatorul lor înainte de a veni apusul vieţii lor, când zilele vor fi grele şi crude iar anii vor fi total lipsiţi de plăcere şi satisfacţie. Aspiraţia oricărui tânăr trebuie să fie aidoma celei din rândurile următoare:

Doamne, în plinătatea puterilor mele,

Pentru Tine doresc să fiu tare;

Bucurându-mă de toate desfătările.

Spre Tine să se îndrepte totuşi cântarea mea!

Pentru nimic inima nu mi-aş da-o lumii,

Spunând apoi că Te mai iubesc.

N-aş aştepta până m-ar lăsa puterile,

Ca abia atunci să-Ţi dedic slujirea mea.

N-aş zbura pe aripi iuţi, Treburile lumii să le înfăptuiesc.

N-aş trudi şi asuda, Până paşii mi-ar slăbi şi încetini.

O, nu, Ţie nu Ţi-aş rezerva dorinţe-mi vlăguite.

Nu Ţi-aş dărui ce-a mai rămas din vigoarea mea.

Nu, Doamne, nu aş aştepta până se stinge focul,

Şi-n inimă cenuşa ar sălăşlui.

Alege-mă, Doamne, în floarea tinereţii,

Când din plin de bucurii am parte!

Ca Ţie, slava vieţii mele de-nceput

Din toată inima să Ţi-o dăruiesc!

- Thomas H. Gil

Bătrâneţea este acel timp când luminile se domolesc, pe plan fizic şi emotiv. Zilele sunt apăsătoare iar nopţile lungi. Posomorârea şi deprimarea se cuibăresc în suflet. Chiar şi în zilele de mai-nainte, mai cădea din când în când ploaia, adică veneau necazuri şi descurajări. Dar apoi soarele minunat străbătea norii şi spiritul îşi recăpăta sprinteneala. Acum se pare că zilele însorite au dispărut cu desăvârşire, şi după fiecare ploaie, apar din nou la orizont alţi nori, prevestind alte zile ploioase. Tinereţea este acel timp în care trebuie să ne amintim de Creatorul, pentru că atunci soarele, luna şi stelele nu sunt întunecate, iar norii nu revin după ploaie.

Acum trupul bătrânului este prezentat alegoric ca o casă. Păzitorii casei sunt braţele şi mâinile, ce odinioară erau puternice, dar acum sunt slăbănogite, pline de încreţituri şi scârţâind din încheieturi, afectate de boala lui Parkinson.

Oamenii puternici sunt picioarele şi coapsele, care nu mai sunt drepte şi viguroase ca altă dată, ci încovoiate ca nişte paranteze, cedând sub povara corpului.

Cei ce macină încetează, pentru că sunt puţini la număr. Cu alte cuvinte, dinţii nu mai pot mesteca, pentru că cei de sus sunt prea puţini ca să mai facă contact cu cei de jos. Sau, cum s-ar exprima dentistul, nu se mai face ocluzia.

Cei ce se uită pe ferestre se întunecă. Ochii au început de mult să slăbească. Mai întâi au nevoie de bifocali, apoi de trifocali şi apoi trebuie operaţi de cataractă. Acum mai pot vedea doar litere foarte mari, şi chiar şi pe acelea doar cu lupa!

Uşile ce dau la stradă sunt închise - evident, o referire la urechi. Totul trebuie repetat cu voce tare, de mai multe ori. Zgomotele puternice, cum ar fi râşnitul unei mori, sunt percepute foarte şters şi neclar. Bătrânul suferă de insomnie. Se scoală devreme, odată cu păsările, când începe cocoşul să cânte. Glasul cântăreţelor se aude înăbuşit. Corzile vocale s-au deteriorat mult. Vocea este tremurând şi nesigură iar cântatul este exclus definitiv.

Bătrânii suferă de acrofobie, adică se tem de înălţimi, fie că e vorba de scări, fie de priveliştile de pe clădiri înalte sau de zborul cu avionul. Şi se sperie pe drum. Şi-au pierdut încrederea în ei înşişi, se tem să se ducă singuri sau să iasă afară pe timp de noapte.

Se crede că prin migdalul care înfloreşte se înţelege părul alb, la început bogat, dar apoi tot mai rar.

Lăcusta poate fi privită în două feluri. Mai întâi, lăcusta este o povară, adică până şi cele mai uşoare obiecte sunt prea grele ca să le mai poată purta un bătrân. Sau lăcusta este privită târându-se anevoios, o caricatură a bătrânului, încovoiat din spate, înaintând cu paşi nesiguri şi mişcări necoordonate.

Dorinţele trec în sensul că apetitul natural scade sau încetează cu totul. Alimentele îşi pierd gustul şi celelalte impulsuri de bază se sting încetul cu încetul. Vigoarea sexuală dispare şi ea. Procesul degenerativ se instalează deoarece omul se duce spre casa lui durabilă a morţii şi a mormântului. În curând cortegiul funerar străbate sobru străzile.

Şi astfel înţeleptul este sfătuit să-şi aducă aminte de Creator înainte de a se rupe funia de argint, înainte de a se sparge vasul de aur sau a se face ţăndări urciorul la fântână; înainte de a se strica roata de la fântână. Este destul de greu să găsim sensul corect la toate aceste alegorii.

Ruperea funiei de argint se referă probabil la secţionarea acelui, fir plăpând al vieţii, când duhul este eliberat din strânsoarea trupului. Se pare că aşa l-a înţeles poeta nevăzătoare (şi autoare a multor imnuri creştine clasice, n.tr.):

Într-o zi funia de argint se va rupe Şi eu nu voi mai cânta Dar ce bucurie voi trăi când mă voi trezi în palatul Regelui!

- Fanny J. Crosby

S-a spus că vasul de aur reprezintă cutia craniană, spargerea sa fiind o imagine poetică a încetării activităţii intelectului în clipa morţii.

Urciorul spart (găleata) şi roata stricată ar putea constitui, luate împreună, o referire la circuitul sangvin, în contextul căderii presiunii sistolice şi diastolice.

Apoi se instalează rigor mortis. Trupul începe să revină la ţărână iar duhul se întoarce la Dumnezeu care l-a dat. Sau cel puţin aşa i s-a părut lui Solomon. În cazul credinciosului, concluzia lui Solomon este corectă. Dar în cazul unui necredincios, duhul acestuia merge în Hades, urmând să aştepte acolo Judecata de la Marele Tron Alb. Apoi duhul va fi reunit cu trupul şi întreaga persoană va fi aruncată în iazul de foc (Apocalipsa 20:12-14).

Şi astfel Predicatorul ajunge înapoi în punctul din care a plecat - la principiul de bază potrivit căruia viaţa sub soare este deşertăciune, lipsă de sens, inutilitate şi un mare gol. Pateticul său refren ne aminteşte de fetiţa care s-a dus la târg şi a stat prea mult.

Doream ca muzica să nu-nceteze niciodată - Am stat oare, prea mult la târg?

Doream ca paiaţa să fie mereu inteligentă - Am stat oare prea mult la târg?

Mi-am cumpărat bentiţe albastre să-mi prind părul, Dar, nimănui nu i-a păsat.

Căluşeii şi-au încetinit mersul - Am stat oare prea mult la târg?

Am vrut să locuiesc într-un oraş-carnaval, cu râsete şi dragoste peste tot.

Mi-am dorit ca prietenii mei să fie glumeţi şi inteligenţi.

Aş fi vrut să-i pese cuiva.

Mi-am găsit aceste bentiţe lucitoare şi noi, Dar acum nu mai sunt albastre.

Căluşeii încep să mă ironizeze - Am stat oare, prea mult la târg?

N-am pe nimeni de câştigat şi nimeni care să se împrietenească cu mine -Am stat oare, prea mult la târg?

- Bilfy Bames

Ajungând la ultima referire pe care o face Solomon la deşertăciunea vieţii sub soare, mi-am adus aminte de o povestire relatată de E. Stanley Jones. La bordul unui vapor a văzut un cuplu corpolent. Şi soţul, şi soţia aveau feţe bovine şi trăiau doar pentru mâncare, de la o masă la alta. Se pensionaseră în condiţii de belşug, şi totuşi într-o cumplită sărăcie! Erau nemulţumiţi de chelneri că nu le ofereau servicii speciale cum şi-ar fi dorit ei. Păreau că le era teamă că vor muri de foame între mese. Apetitul lor fizic părea singurul lucru ce conta pentru ei. Nu i-am văzut niciodată citind o carte sau un ziar. Stăteau şi se uitau unul la altul, aşteptând să li se dea următoarea masă. Într-o seară, i-am văzut stând astfel şi privind în gol, când o idee strălucită îi trecu prin mintea înceţoşată a bărbatului. S-a dus ia şemineu şi a ridicat vazele; s-a uitat în ele şi apoi s-a întors spre soţie, anunţând: „Sunt goale!" Mai să mă pufnească râsul! Avea dreptate; „Sunt goale!" Dar nu numai vazele, ci sufletele şi creierii amândurora erau goale. Aveau mult în pungă, dar nimic în persoana lor; şi asta era pedeapsa lor. Aveau siguranţa împreună cu plictisul - nici o aventură. Îşi lărgeau curelele şi-şi îngustau orizontul.

Pe lângă faptul că a fost el însuşi înţelept, Predicatorul a împărtăşit şi altora din cunoştinţa sa. A căutat să transmită înţelepciunea sa sub forma proverbelor, după ce le-a cântărit cu atenţie să fie exacte.

Şi-a ales cuvintele cu multa grijă, încercând să combine ceea ce era mângâietor, plăcut şi adevărat. A fost aidoma gătirii unei mese bogate, pe care a servit-o după aceea, cu câteva frunzuliţe de pătrunjel.

Învăţăturile celor înţelepţi sunt ca nişte instrumente ascuţite şi înţepătoare, simple, directe şi convingătoare. Iar culegerea de zicători de la unicul Păstor sunt ca nişte cuie bătute bine sau piloni cu care este prins cortul să nu fie luat de vânt. Ele asigură tărie, fiind în acelaşi timp cuie de care să-ţi atârni gândurile.

Cele mai multe versiuni ale Bibliei redau termenul „păstor" cu iniţială majusculă, indicând faptul că traducătorii l-au considerat o referire la Dumnezeu. Dar nu trebuie să uităm că în gândirea orientală regele este considerat un păstor. Homer a spus: „Toţi regii sunt păstori de oameni." Prin urmare, Regele Solomon s-a referit probabil la el însuşi ca unic păstor. Această interpretare se potriveşte mai bine cu contextul.

Nu se sugerează deloc că Solomon şi-ar fi epuizat tema. Dimpotrivă, ar mai fi putut scrie mult şi bine, dar îşi previne cititorii că ar fi ajuns la aceeaşi concluzie. Dacă ai voi să faci o mulţime de cărţi, să ştii că n-ai mai isprăvi - cu alte cuvinte, n-ai termina nicicând de publicat cărţi şi te-ai istovi cumplit să te sileşti să le citeşti pe toate. Dar la ce ţi-ar folosi? Nu ţi-ar descoperi altceva decât deşertăciunea vieţii.

Concluzia lui finală i-ar putea lăsa pe cititori cu impresia că în sfârşit s-a ridicat deasupra soarelui. El spune: „Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui, deoarece în asta constă întreaga datorie a oricărui om." Dar să nu scăpăm din vedere că frica de Dumnezeu de aici nu este totuna cu credinţa mântuitoare. Este groaza înrobitoare a creaturii în faţa Creatorului său. Iar poruncile nu înseamnă neapărat legea lui Dumnezeu aşa cum este aceasta revelată în VT. Mai degrabă, ar putea însemna orice porunci pe care Dumnezeu le-a imprimat instinctiv în inimile oamenilor.

Cu alte cuvinte, nu se cade să atribuim un grad înalt de pricepere spirituală cuvintelor lui Solomon. S-ar putea ca ele să nu fie altceva decât concluzia pe care ar trage-o o persoană înţeleaptă pe baza intuiţiei naturale şi în urma experienţei practice.

Aceasta este datoria oricărui om - nu doar întreaga datorie, ci şi elementele de bază care pot să-i dăruiască o viaţă deplină şi fericită.

Motivul invocat aici pentru a te teme de Dumnezeu este certitudinea că va veni judecata. Noi credincioşii avem motive să-I fim recunoscători Mântuitorului o veşnicie întreagă că ne-a izbăvit de acest gen de frică.

,,în dragoste nu este frică. Ci dragostea perfectă alungă frica, pentru că frica presupune chin. Dar cine se teme nu a fost desăvârşit în dragoste" (1 Ioan 4:18).

Noi nu ne putem încredere în El şi nu ascultăm de El dintr-un sentiment de frică. Prin lucrarea Sa isprăvită de la Calvar, avem asigurarea că nu vom veni niciodată la judecată, ci am trecut din moarte la viaţă (Ioan 5:24).

Acum putem zice şi noi:

Nu e nici o condamnare,

Pentru mine nu mai e iad,

Chinul şi focul

Ochii mei nu le vor vedea nicicând:

Pentru mine nu mai e nici o sentinţă.

Pentru mine nici un bold

Pentru că Domnul care mă iubeşte

Mă vă ocroti cu aripa Sa.

- Paul Cerhard

clickbible.org